

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TİCARİ BANKALARDA KÂRLILIĞI BELİRLEYEN FAKTÖRLER: TÜRK
TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin KARATAŞ

Balıkesir, 2015

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TİCARİ BANKALARDA KÂRLILIĞI BELİRLEYEN FAKTÖRLER:
TÜRK TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin KARATAŞ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hasan Aydın OKUYAN

Balıkesir, 2015

T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İşletme anabilim Dalı'nda 201212507010 numaralı Yasemin KARATAŞ'ın hazırladığı "**Ticari Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörler: Türk Ticari Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama**" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 07.05.2015 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Başkan Doç. Dr. H. Aydın OKUYAN (Danışman) İmza.....

Üye Doç. Dr. Adem ANBAR İmza.....

Üye Yrd. Doç. Dr. M. M. Tuncer ÇALIŞKAN İmza.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

4.22.15/2015
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Finansal sistem, tasarruf sahiplerindeki fon fazlalığını fon ihtiyacı olan birey ya da kurumlara aktarmada köprü görevi görmektedir. Finansal sistemin bu görevi yerine getirmesini sağlayan en temel kurumu ise bankalardır. Bu yüzden bankaların güçlü ve kârlı bir yapıya sahip olmaları ekonomi açısından önemlidir. Güçlü ve kârlı bir bankacılık sistemi ekonomiyi olumsuzluklar karşısında daha dayanıklı hale getirecek ve finansal istikrarın sağlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Çalışmada Türkiye’de ticari bankacılık sektörünün kârlılığını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmanın, kapsadığı dönem ve verilerin frekansı ile güncel literatüre katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında tecrübe, bilgi ve görüşleri ile bana yol gösteren, tezimin şekillenmesinde büyük katkıları olan tez danışmanım Doç. Dr. Hasan Aydın OKUYAN’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni bugünlere getiren desteğini her daim hissettiren aileme teşekkür etmeyi borç bilirim.

Yasemin KARATAŞ

ÖZET

TİCARİ BANKALARDA KÂRLILIĞI BELİRLEYEN FAKTÖRLER: TÜRK TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

KARATAŞ, Yasemin

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan Aydın OKUYAN

2015, 69 Sayfa

Bankalar, finansal sistemin temel kurumlarıdır. Bankacılık sektörünün sağlam bir yapıya sahip olması, sektörün kârlılık düzeyi ile yakından ilişkilidir. Çünkü kâr, bütün işletmeler için en önemli finansman kaynağıdır ve sermaye yapısının kuvvetlendirilmesi için gerekli koşuldur. Kârlılık, bankaların sektördeki rekabet güçlerinin ve aktiflerin yönetim kalitesinin bir göstergesi, ayrıca risk taşıma kapasitesinin ve sermaye yapısını güçlendirebilme ihtimalinin belirleyicisidir. Bu nedenle bankacılık sektöründe kârlılığı belirleyen faktörlerin neler olduğu, konuyla ilgilenen araştırmacıların hep ilgi odağı olmuştur.

Bu çalışmada Türkiye’de ticari bankacılık sektörünün Aralık 2002-Aralık 2013 yılları arasında kârlılığını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılarak ticari bankaların net faiz marjı, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığını etkileyen faktörler, bankalara özgü (içsel) ve makroekonomik değişkenler ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonucunda aktif kârlılığını, bankalara özgü değişkenlerden özkaynakların aktiflere oranı, mevduatın aktiflere oranı, personel giderlerinin aktiflere oranı, net faiz gelirlerinin toplam gelirlere oranı, faiz dışı gelirlerin aktiflere oranı, aktiflerin logaritması ve makro değişkenlerden tüketici fiyat endeksi, gayri safi yurt içi hasılanın pozitif yönde; bankalara özgü değişkenlerden likit varlıkların

aktiflere oranı, takipteki kredilerin toplam kredilere oranının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Özkaynak kârlılığını ise bankalara özgü değişkenlerden mevduatların aktiflere oranı, personel giderlerinin aktiflere oranı, net faiz gelirlerinin toplam gelirlere oranı, aktiflerin logaritması, makro değişkenlerden tüketici fiyat endeksinin pozitif yönde; bankalara özgü değişkenlerden likit varlıkların aktiflere oranı, takipteki kredilerin toplam kredilere oranının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür. Özkaynakların aktiflere oranı, faiz dışı gelirlerin aktiflere oranı ve gayri safi yurtiçi hasılanın özkaynak kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Net faiz marjını bankalara özgü değişkenlerden özkaynakların aktiflere oranı, mevduatların aktiflere oranı, personel giderlerinin aktiflere oranı, net faiz gelirlerinin toplam gelirlere oranı, faiz dışı gelirlerinin aktiflere oranı, makro değişkenlerden tüketici fiyat endeksi, gayri safi yurt içi hasılanın pozitif yönde; bankalara özgü değişkenlerden aktiflerin logaritmasının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür. Likit varlıkların aktiflere oranı ve takipteki kredilerin toplam kredilere oranının net faiz marjı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Ayrıca kredilerin aktiflere oranı ve ihracatın ithalatı karşılama oranının her üç kârlılık göstergesi üzerinde de anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticari Bankalar, Ticari Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörler, Aktif Kârlılığı, Özkaynak Kârlılığı, Net Faiz Marjı,

ABSTRACT

FACTORS WHICH DETERMINE PROFITABILITY IN COMMERCIAL BANK: AN EMPRICAL RESEARCH IN TURKEY’S COMMERCIAL BANKING SECTOR

KARATAŞ, Yasemin

Master, Department Of Business Administration

Adviser: Assoc. Prof. Hasan Aydın OKUYAN

2015, 69 Pages

Banks are the main institutions of the financial system. Having a durable structure of the banking sector is closely related to the profitability of the sector. Because profit is the most important funding source for all businesses and is a necessary condition for strengthening the capital structure. Not only profitability is an indicator of the competitive power in sector and asset’s quality of management but also is determiner the possibility of strengthening its capital structure and risk-bearing capacity. For this reason, the factors which are determining the profitability in the banking sector, have always been the centre of attaction of researchers who are interested in the subject.

In this study it is aimed to determine the factors which affects the profitability of the commercial banking sector between December 2002 and December 2013 in Turkey. In the study, by using panel data analysis, with bank-specific (internal) and macroeconomic variables, commercial banks’ net interest margin, the factors which affects the return on assets and return on equity are tried to explain.

In the result of this study, ratio of equity capital to assets, belonging special to the bank variables, ratio of equity capital to assets, the ratio of deposit to assests, the ratio of personnel expenses to assets, net interest income to total income, the ratio of non-interest income to assests and logarithm of the assets, consumer price index

belonging to macro variable, gross domestic product affects return on assets in positive way; the ratio of liquid assets to assets belonging to special to the bank variables, the ratio of non forming loan to total credit affects return on assets in negative way.

Ratio of deposit to assets from special to the bank variable, the ratio of personnel expenses to assets, the ratio of net interest income to total income, logarithm of assets, macro variables such as the consumer price index affects return in equity in positive way; the ratio of liquid assets to assets belonging to specific to the bank variables, the ratio of non forming loan to total credit affects the return in equity in negative ways. Ratio of equity capital to assets, the ratio of non-interest income to assets and gross domestic product have no significant effect on return on equity.

The ratio of equity capital to assets belonging special to the bank variables, the ratio of deposits to assets, ratio of personnel expenses to assets, net interest income to total income, the ratio of non-interest income to assets, consumer price index belonging to macro variable, gross domestic product affects net interest margin in the positive way; yet, logarithm of assets belonging to special to the bank variables affects net interest margin in negative way. The ratio of liquid assets to assets and ratio of non forming loan to total credit have no significant effect on net interest margin.

Also, it is determined that the ratio of loans to assets and the ratio of exports to imports have no significant impact on all three profitability indicator.

Keywords: Commercial Banks, Factors Which Determine Profitability In Commercial Bank, Return on Assets, Return on Equity, Net Interest Margin,

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL SİSTEM, BANKA KAVRAMI VE BANKA TÜRLERİ.....	2
1.1. Finansal Sistem.....	2
1.2. Bankacılığın Ekonomi Açısından Önemi.....	5
1.3.Faaliyetlerine Göre Banka Türleri.....	8
1.3.1. Merkez (Emisyon) Bankaları.....	8
1.3.2. Yatırım Bankaları.....	9
1.3.3. Kalkınma Bankaları.....	10
1.3.4.Katılım Bankaları.....	10
1.3.5. Ticari (Mevduat) Bankalar.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARIN TEMEL FONKSİYONLARI, TİCARİ BANKALARDA FON YÖNETİMİ, TİCARİ BANKALARDA KULLANILAN MALİ TABLOLAR VE LİTERATÜR İNCELEMESİ.....	13
--	----

2.1. Ticari Bankaların Temel Fonksiyonları.....	13
2.1.1. Fon Sağlama Fonksiyonu.....	15
2.1.2. Fon Kullanma Fonksiyonu.....	15
2.1.3. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu.....	15
2.1.4. Hizmet Fonksiyonu.....	17
2.2. Ticari Bankalarda Fon Yönetimi.....	18
2.2.1. Fon Yönetiminin Unsurları.....	18
2.2.1.1. Özkaynak Yeterliliği.....	19
2.2.1.2. Likidite İhtiyacının Karşlanması.....	22
2.2.1.3. Finansal Yükümlülüklerin Kompozisyonu.....	23
2.2.1.4. Aktif-Pasif Yükümlülüklerin Hedge Edilmesi.....	23
2.3. Banka Mali Tablolarının Analizi.....	24
2.3.1. Banka Bilançolarının Özellikleri.....	25
2.3.2. Banka Gelir Tablolarının Özellikleri.....	25
2.4. Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörlere İlişkin Literatür Taraması.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARDA KÂRLILIĞI BELİRLEYEN FAKTÖRLER: TÜRK TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA.....	47
--	----

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	47
3.2. Çalışmanın Kısıtları.....	48
3.3. Çalışmanın Verileri.....	48
3.3.1. Çalışmanın Bağımlı Değişkenleri.....	49
3.3.2. Çalışmanın Bağımsız Değişkenleri.....	50
3.4. Çalışmanın Veri Seti ve Değişkenleri.....	52
3.5. Çalışmada Model Seçimi ve Tahmin Sonuçları.....	55
SONUÇ.....	58
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	69

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1 : Banka Kârlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Değişkenler	44
Tablo 2 : Çalışmada Yer Alan Bankalar	49
Tablo 3 : Çalışmanın Bağımlı Değişkenleri	50
Tablo 4 : Çalışmanın Bağımsız Değişkenleri	52
Tablo 5 : Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistik Tablosu	54
Tablo 6 : Bağımsız Değişkenler Arasında Çoklu Bağlantı Testi	54
Tablo 7 : Ticari Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörler	56

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Genişletilmiş Dickey Fuller Birim Kök Testi
AKTF	: Aktifler
AKTF LOG	: Aktif Logaritması
A.Ş	: Anonim Şirket
ATM	: Automatic Teller Machine
BASEL	: Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
FZ DIŞ GEL	: Faiz Dışı Gelirler
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
İHR İTH KARŞ ORN	: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KRED	: Krediler
LİK VAR	: Likit Varlıklar
MEVDT	: Mevduat
NET FZ GEL	: Net Faiz Geliri
NIM	: Net Faiz Marjı
OZKYNK	: Özkaynaklar
PER GİD	: Personel Gideri
PTT	: Posta Telefon Telgraf
ROA	: Aktif Karlılığı
ROE	: Özkaynak Karlılığı
SAS	: Statistical Analysis Software
TAKP KRED	: Takipteki Krediler
T.A.O	: Ticari Anonim Ortaklık
T.A.Ş	: Ticari Anonim Şirket
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TOP GEL	: Toplam Gelirler
TOP KRED	: Toplam Krediler
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VB	: Ve Benzeri
VIF	: Varyans Büyütme Faktörü
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Finansal sistem içerisinde finansal aracılık görevini üstlenen en önemli kuruluş bankalardır. Sistemin iyi işlemesi durumunda tasarruf sahiplerinden fon ihtiyacı olan birimlere aktarılan fon miktarı artacaktır. Bu sayede, finansal sistem içerisinde hizmet veren finansal aracı kuruluşların verimliliği artacak ve bu artış tüketicilere de olumlu bir şekilde yansıtacaktır. Sistemin kötü işlemesi durumunda ise belirtilen durumların tam tersi gerçekleşecektir. Bankaların finansal sistem içerisindeki bu hayati önemi bankaları ekonominin vazgeçilmezi haline getirmiştir. Finansal sistemin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için bankaların varlıklarını devam ettirmeleri, varlıklarını devam ettirmeleri için de kârlarını maksimize etmeleri gerekmektedir.

Çalışmanın amacı Türkiye’de ticari bankacılık sektörünün Aralık 2002-Aralık 2013 yılları arasında kârlılığını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemektir. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde finansal sistem, banka kavramı ve banka türlerinden bahsedilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ticari bankaların temel fonksiyonları, ticari bankalarda fon yönetimi, ticari bankalarda kullanılan finansal tablolar ve ticari bankalarda kârlılığı belirleyen faktörlerle ilgili literatür incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın amacı doğrultusunda Türk ticari bankacılık sektörü üzerine bir uygulama yapılacaktır.

Çalışma sonuç ve öneriler bölümü ile tamamlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL SİSTEM, BANKA KAVRAMI VE BANKA TÜRLERİ

Son yıllarda küreselleşme olarak adlandırılan iletişim ağlarının hızlanması ve ticaretin gelişmesiyle dünya baş döndürücü bir hızla değişmiştir. Bütün bu değişimlerden günümüz çağdaş ekonomilerinin en fazla gereksinim duyduğu fon transferi sürecinin merkezi olan finansal sistem de payını almıştır. Uluslararası piyasaların küreselleşmesi, para akış hızını artırmış ve finansal sistemin en önemli kurumları olan bankalar arasındaki rekabeti artırmıştır. Bankalararası rekabetin artması ise bankaları kâr oranlarını artıracak yeni yollar aramaya yöneltmiştir.

Bu bölümde genel olarak, finansal sistem, bankalar ve önemi son olarak da faaliyetlerine göre banka türlerinden bahsedilecektir.

1.1.Finansal Sistem

Ekonomik sistemde bir kısım ekonomik birimin paraya ihtiyacı olurken, bir kısım ekonomik birimin de tüketimleri üzerindeki gelirini yatırıma dönüştürme ihtiyacı vardır. Bir ekonomik sistem içinde üç farklı temel ekonomik birim vardır. Bunlar hane halkı, şirketler ve devlettir. Bu üç grubun zaman zaman fon fazlalığı olurken zaman zaman da fona ihtiyaçları olacaktır. Bu durumda fon fazlası olan birimlerle fon açığı olan birimleri etkin bir şekilde eşleştirecek bir sisteme ihtiyaç doğmuştur. Bu ihtiyacı finansal sistem karşılamaktadır. *Bir ekonomide fon talep edenler, fon arz edenler, araçlar, akımı sağlayan araç ve gereçler, bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya ise finansal sistem denir.*¹

Finansal sistemin varolabilmesi için; bir yandan tüketimlerinin üzerinde gelire sahip olan bireylerin biriktirdikleri tasarrufları doğrudan reel varlıklara yatırma veya başka amaçlarla kullanma yerine finansal sistemde yer alan piyasalara arz etmeleri, bir yandan da bazı bireylerin tüketim ve yatırım amaçları ile gelirlerinin üzerinde

---

¹ Muharrem Özdemir, *Finansal Yönetim*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1997, s. 19-20

harcama yapmaları ve gelir açıklarını finansal piyasalardan karşılamayı talep etmeleri gerekir.²

Finansal sistemin temel amacı, borç verenler ile borç alanları bir araya getirmek, başka bir deyişle fon akımını kolaylaştırmaktır.³

Finansal sistemin unsurları ise gelirlerinden daha az harcama yapan ekonomik birimler (fon arz edenler), gelirlerinden daha fazla harcamada bulunan ekonomik birimler (fon talep edenler), sistem içinde fonların arz edenlerden talep edenlere doğru aktarılması sürecindeki çeşitli finansal kurumlar (finansal araçlar), bu süreçte sahiplik ve el değiştirme olgusunu kanıtlayacak belgeler (finansal araçlar), son olarak da sistemin işleyişini düzenleyecek ve ortaya çıkacak sorunların çözümünde yararlanılacak çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemelerdir.⁴

Finansal sistem içerisinde tasarruf sahipleri, ellerindeki fon fazlasını yatırım ve finansman araçları ve fon akımına aracılık eden yardımcı kuruluşlar aracılığı ile fon ihtiyacı olan yatırımcı ve tüketicilere belli bir bedel karşılığında kullanır. Bu bedel faizdir. Faiz oranı, pazara sunulan fonların para veya sermaye pazarlarından hangisine gideceğini belirler. Örneğin, faiz oranı yükseldiğinde, fonlar para pazarı araçlarına, faiz oranı düştüğünde fonlar sermaye pazarı araçlarına yönlendirilir.⁵

Finansal sistem tarafından sağlanan hizmetlerin kalitesi bir bütün olarak ekonominin performansını etkilemektedir. Herhangi bir finansal sistemin en temel fonksiyonu ise ekonomide ödemeleri kolaylaştırmaktır.⁶

Finansal sistem tüm ekonomilerin önemli bir parçasıdır. Sistem iyi işlediğinde fonlar, ekonomiyi daha verimli yapacak yatırım projelerine aktarılabilir. Örneğin, şirketler, istihdam yaratacak ve yeni ürünler üretebilecek fabrika inşa etmek için

---

² Osman Nuri Aras, *Para Talebi İkamesi ve Finansal Gelişme*, Bakü: Qafqaz Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 156

³ Nurhan Aydın, *Bankacılık Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2006, s. 5

⁴ Muharrem Aşar, *Finansal Sistem ve İşleyişi*, Eskişehir: 2006, s. 3; 5

⁵ Mikail Altan, *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2001, s. 1

⁶ Andrew D. Bain, *The Economics Of The Financial System*, Southampton: The Camelot Press. Ltd, 1983, s. 2, 3

banka kredisi kullanırlar. Finansal sistem ekonominin büyümesine ve yaşam standardının yükselmesine yardım eder.⁷

Sağlıklı bir finansal sistemin ekonomiye sağladığı yarar kadar bazen sağlıksız bir finansal sistem ekonomiye büyük zararlar da verebilir. Bu durumun en çarpıcı örneği Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmış olan Büyük Buhan'dır. 1929 yılının Ekim ayında, borsa bir hafta içerisinde % 25'ten daha fazla düşmüş ve çok büyük kayıplar yaşanmıştır. Borsanın çökmesinden sonra insanlar finansal sisteme olan güvenini kaybetmiştir. Banka hesaplarındaki paraları çekmek için bankaya koşmuşlar ve bankalar da nakitlerinin tamamını bitirmişlerdir. 1930'ların başlarına gelindiğinde ise Birleşik Devletlerdeki bankaların neredeyse yarısı birleşmiştir. Bu olaylar ekonomik bir felaketi tetiklemiştir. Üretim 1929'dan 1933'e kadar % 30 düşmüş, işsizlik oranları ise % 25 artmıştır. Amerikan halkı büyük oranda bir fakirleşme yaşamıştır.⁸

Finansal sistemin ekonomide oynadığı rolün ortaya konması, finansal sistemin geleneksel olarak önemli bir parçasını teşkil eden bankacılığın önemini vurgular niteliktedir. Finansal sistem bazı ekonomilerde banka bazlı, bazı ekonomilerde de sermaye bazlı olabilmektedir. Örneğin, ABD ve İngiltere ekonomileri sermaye piyasası bazlı iken, Japonya, Almanya ve Türkiye ekonomileri banka bazlıdır. Sermaye piyasası bazlı ekonomilerde de bankacılık sistemi finansal sistemin işlevlerini yerine getirmesinde önemli roller üstlenmektedir. Ancak, özellikle banka bazlı ekonomilerde finansal sistemin etkinliği sorunu önemli ölçüde bankacılık sisteminin etkinliği sorununa dönüşmektedir.⁹

Bankalar finansal sistem içerisinde örgütlenmiş para ve sermaye piyasası kurumlarıdır. Özellikle ticari bankalar, örgütlenmiş para piyasasının en önemli kurumlarıdır.¹⁰

---

⁷ Laurence M. Ball, *Money, Banking and Financial Markets*, New York: Worth Publishers, 2009, s.1

⁸ Ball, s. 1,2

⁹ Yener Coşkun, *Bankalarda Öz Disiplin Süreçlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2008, s.16-17

¹⁰ Özdemir, s. 22

1.2. Bankacılığın Ekonomi Açısından Önemi

Hemen hemen tüm dünya dillerinde ufak tefek bazı değişikliklerle ifade edilen “banka” sözcüğünün İtalyanca “banco” kelimesinden geldiği ve daha sonra kelimenin “banka” olarak kullanıldığı sanılmaktadır. Banco sözcüğünün İtalyanca’daki anlamı masa, sıra ya da tezgâh demektir. İlk bankerler sayılan Lombardiya’lı Yahudiler, bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları birer masa, (banco) üzerinde yaparlardı. Bu bankerlerden bazıları taahhütlerini yerine getirmeyerek iflas ettiği zaman halk böyle bankerlerin “banco” sunu kırardı. İşte bu nedenle batı dillerinde iflas eden kişilere “banco” kelimesinden gelen “bankrupt” denilmektedir.¹¹

“Banka” kelimesi, iktisadi ve ticari konularda ve günlük yaşamda çok kullanılan bir kelimedir. Ancak sözlükler, ansiklopediler ve hatta bankacılık ve kredi konusunda yazılmış bilimsel eserlerde dahi bu kelimenin kesin bir tanımına rastlamak mümkün değildir. Ayrıca, birçok ülkenin yasalarında, kararname ve yönetmeliklerinde de bankanın tam bir tanımını görememekteyiz. Bunun nedeni, bankaların çok çeşitli konularla uğraşması, bu konuların bir kısmı ile iştigal eden fakat banka kapsamına girmeyen diğer hizmet işletmelerinin de varlığıdır. Örneğin, bankalar ödünç para veren kuruluşlar olarak tanımlandığında; sigorta şirketleri, hisse senedi ve tahvil plasmanı ile uğraşan işletmeler ve hatta sermayelerini borç vererek sair gelirler elde edenlerin de banka olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bankalar tasarruf kabul eden kuruluşlar olarak tanımlanırsa, bu sefer de özel tasarruf sandıklarının birer banka olması, halkın tasarrufunu kabul etmeyen sınai kalkınma bankası, sınai yatırım bankası, merkez bankası gibi kuruluşların da banka olmaması gerekir. Diğer yandan bankalar, para arz eden kuruluşlar olarak tarif edildiğinde, bu sefer de merkez ve ticaret bankaları dışında kalan bankaların, banka olarak kabul edilmemesi gerekir. İşte bu zorluklar nedeniyle birçok ülkede olduğu gibi ülkemizdeki yasalarda da banka tanımı bulunmamaktadır.¹²

¹¹ İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2000, s. 107

¹² İlker Birdal, *Banka İşletmeciliği*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, 1993, s. 2

Yukarıda belirtilen tanımlama güçlüklerine rağmen bazı yabancı ülke mevzuatlarındaki tanımlamalar şöyledir.¹³

ABD New York Eyaleti Bankacılık Kanununda banka, “*tröst şirketleri dışında kalan ve emre yazılı senetleri, tediye emirlerini, poliçeleri ve diğer borç senetlerini iskonto ve ciro etmeye, mevduat kabul etmeye, gayrimenkul ve şahsi teminat karşılığında ödünç para vermeye, külçe altın ve gümüş, yabancı paralar ve kambiyo senetleri, poliçe ve tahvil alıp satmaya yetkili bir kurum*” olarak tanımlanmıştır.

Fransa Bankacılık Kanununda “*kredi veya mali işlemlerde kullanılmak üzere, halktan mevduat veya başka şekillerde para kabul etmeyi meslek edinmiş teşebbüs veya kurumlar, banka addolunur*” denilmiştir.

Batı Almanya Kredi İşleri Kanununda banka, “*kredi kurumlarını ticari tarzda kurulmuş bir işletmeyi gerektirecek şekilde banka işlemleri yapan girişimlerdir*” şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkemizde ise bilimsel yayınlarda kesin bir tanım yapmanın zorluğu belirtildikten sonra bankaların belli başlı uğraş konuları göz önünde bulundurularak tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan bazıları ise aşağıdaki gibidir:

Bankalar, “*sermayenin teşebbüs alanına aktarılmasını sağlayan ve kendilerine özgü özellikleri yardımıyla ekonomik hayatın sürdürülebilmesi için gerekli olan çeşitli hizmetleri üreten itibar kuruluşlarıdır*”.¹⁴

Ekonomik anlamda banka kavramı “*ekonomiye (banknot veya kaydi para gibi) ödeme araçları sağlayan, nakdi sermaye ve sermayeyi temsil eden haklarla (taşınır değerlerle) ilgili ticareti alışılmış meslek olarak sürdüren ve özellikle nakit kullanmaksızın yürütülen başlıca finansal hizmetleri ve ödeme işlemlerini yapan, özel ya da kamu işletmeleri için kullanılmaktadır*”.¹⁵

¹³ Mustafa Uçar, *Banka Muhasebesi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1999, s. 4

¹⁴ Orhan Sevilengül, *Banka Muhasebesi*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001, s.1

¹⁵ Aslı Yüksel, Ali Sait Yüksel ve Ülkü Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, İstanbul: Alfa Kitabevi, 2002, s. 1

Banka, “mevduat kabul eden, amacı bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak olan kuruluştur”.¹⁶

Banka, “toplumda oluşan tasarrufları kabul ederek, kendisi ya da tasarruf sahipleri adına değerlendiren, karşılığında çeşitli isimlerle belirli bir ücret ödeyen (genellikle faiz) ya da talep eden, düzenli veya gereksinim duyulduğu anda yapılacak ödemelere aracılık yapan, ticari ve ekonomik hayatı verdiği çeşitli hizmetlerle kolaylaştıran kuruluştur”.¹⁷

En geniş anlamıyla ise banka, “ekonominin çeşitli kesimlerinden topladığı kullanılabilir atıl fonların, teşebbüs alanına aktarılmasını sağlayan ve kendilerine has özellikleri yardımıyla ekonomik hayatın sürdürülmesinde vazgeçilmez nitelikteki hizmetleri üreten kuruluşlardır”.¹⁸

Bankaların günümüzde gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler o kadar çoğalmış ve çeşitlenmiştir ki bu durum bankaları ekonominin vazgeçilmezi haline getirmiştir. Bankacılık sektörünün ekonomi açısından önemi üstüne pek çok çalışma yapılmıştır.

Bankacılık bilançosunun riskli ve güven esasına dayalı yapısı, finansal sistemde ve büyüme sürecinde bankacılığın oynadığı roller, büyük ölçekli bankaların tasfiyesindeki sorunlar, finansal krizlerin ekonomide yarattığı etkiler ve bankacılık sisteminin finansal krizlerde oynadığı roller bankaları finansal sistemde önemli kılmaktadır.¹⁹

Banka ve bankacılığın önemi aşağıdaki gibi belirtilmiştir:²⁰

- Bankalar, bireylerin hemen tüketmedikleri paraları mevduat hesaplarında toplarlar. Sermayeye ihtiyaç duyan iş adamları ise, bankaların topladıkları bu atıl tasarrufları kredi olarak kullanarak her türlü ticari ve sınai faaliyeti gerçekleştirmek imkânını elde ederler. Ayrıca, günümüzde hisse senedi, tahvil ihracı ve plasmanının da bankalar aracılığıyla yapıldığı göz önünde tutulursa,

¹⁶ Alptekin Güney, *Banka İşlemleri*, İstanbul: Beta Basım, 2010, s. 1

¹⁷ Afşar, s.112

¹⁸ Serdar Atay, *Banka Muhasebesi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No:38, 2003, s. 1

¹⁹ Coşkun, s. 24

²⁰ Birdal, s. 34, 35

bankacılık sektörü olmadığı veya yeterince gelişemediği takdirde, özellikle büyük ve orta ölçekteki işletmelerin yaşama imkânı olmadığı anlaşılır.

- Diğer taraftan bankalar, halkın tasarruflarına faiz vermek suretiyle onların gelir elde etmelerini sağlarlar. Bu suretle, halkın bu tasarruflarının altın gibi kıymetli madenlere yatırılarak atıl tutulması yerine, ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunma imkânı yaratmış olurlar.
- Bankaların ekonomik açıdan önemini artıran bir diğer konu da piyasada dolanımda bulunan paranın miktarına etki ederek, fiyat mekanizmasına etkili olabilmesidir. Özellikle merkez bankaları reeskont hadleri, açık piyasa işlemleri, mevduat karşılıkları gibi kontrol aracılığıyla piyasada dolanımda bulunan para miktarını denetim altında tutarak fiyat, arz ve talep istikrarını sağlarlar.

Bankaların milli ekonomi ve toplumsal yaşantı bakımından taşıdıkları önemi ifade etmek için onların gerçekleştirdikleri ödemelere aracılık ve kredi dağıtım fonksiyonlarını göz önüne getirmek yeterlidir. Hareketsiz durumda olan, üretken olmayan küçük büyük tasarrufları toplayabilmek her şeyden önce bir güven verme işidir. Bankalar bu güveni sağlayarak, müşterilerinin belirli bir süre için kullanılmayan paralarını toplayarak oluşturdukları büyük fonları ekonomide ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlara kredi şeklinde aktarırlar. Böylece, paranın hareketsiz kalmasına diğer ifade ile paranın saklanması engel olurlar.²¹

1.3. Faaliyetlerine Göre Banka Türleri

Faaliyetlerine göre bankalar merkez bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları, katılım bankaları ve ticari bankalar olmak üzere beş başlıkta incelenebilir.²²

1.3.1. Merkez (Emisyon) Bankaları

Merkez bankaları, *“banknot ihraç etmek, devletin veznedarlığını yapmak, devletin mali ve iktisadi konularda danışmanlığını yapmak, ticari bankaların para*

---

²¹ Atay, s. 1, 2 .

²² Güney, s. 4

*rezervlerini muhafaza etmek, ülkenin uluslararası mali araçlarının muhafızlığını yapmak, son borç verme görevini yapmak, bankaların takas, tasfiye, virman görevlerini yapmak, kredileri düzenlemek ve denetlemek vb. görev ve yetkilerle donatılmış bankalardır”.*²³

Merkez bankaları ekonominin likidite sorununu çözümlerken reeskont oranları, açık piyasa işlemleri ve mevduat karşılıkları araçlarından yararlanarak para sunumunu etkilerler. Bundan dolayı merkez bankası esas olarak para pazarında faaliyet gösteren bir kurumdur. Merkez bankasının fon kaynaklarını dolaşımdaki banknotlar, mevduat karşılıkları ile ortaklık sermayesi ve birikmiş kârlar; fon kullanımlarını ise altın, döviz, avans ve reeskont işlemleri ile devlet tahvil ve bonoları oluşturmaktadır.²⁴

1.3.2. Yatırım Bankaları

*Yatırım bankaları, “tahvil ihraç ederek ve/veya yurtiçi-yurtdışı finansal kurumlardan sağladıkları kredileri, sanayi şirketlerinin uzun vadeli yatırımlarının finansmanında kullanan, muhtelif konularda sanayi işletmelerine danışmanlık hizmeti veren bankalardır”.*²⁵

Genellikle sermaye piyasasının geliştiği ülkelerde faaliyet gösteren yatırım bankaları ticari bankalardan farklı olarak mevduat toplamazlar, işletmelere veya bireylere kredi vermezler. Bu tür bankalar ancak işletmelerin hisse senedi veya tahvil ihracı yoluyla sermaye piyasasından uzun vadeli kaynak sağlamalarını kolaylaştırırlar. Yatırım bankacılığının var olabilmesi için gelişmiş bir sermaye piyasasının var olması gerekmektedir.²⁶

---

²³ Güney, s. 4

²⁴ Serpil Canbaş ve Hatice Doğukanlı, *Finansal Pazarlar Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri*, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2001, s. 147

²⁵ Güney, s. 4

²⁶ Yücel Şimşek, *Türk Bankacılık Sisteminde Bireysel Kredilerdeki Teminat Türlerinin Kredi Dönüşlerine Etkileri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s. 19

1.3.3. Kalkınma Bankaları

Kalkınma bankaları, “*kalkınmada öncelikli yöre ve sektörlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan bankalardır*”.²⁷

Kalkınma bankaları sektörel çalışmalar yaparak yatırım projeleri ve etütleri hazırlamakta, bunlar için gereken orta ve uzun vadeli finansmanı ise doğrudan kredi kullanılmak suretiyle ya da diğer finans kuruluşlarına geri ödeme garantisi vererek sağlamaktadırlar. Mevduat kabul edebilme yetkisine sahip olmadıkları için kullanacakları orta ve uzun vadeli kredilerin finansmanını uluslararası finansal kuruluşlardan, hükümet fonlarından borçlanarak ve tahvil ihraç ederek karşılamaktadırlar. Bazı durumlarda da doğrudan hisse senedi alarak yatırıma iştirak etmekte sonra da aldıkları hisse senetlerini halka satarak ya da kurulacak olan işletmelerin hisse senedi ve diğer borçlanma araçlarının alım satımını yaparak sermaye piyasasının gelişimine katkı sağlarlar.²⁸

1.3.4. Katılım Bankaları

Katılım bankaları, “*mali sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri sunan bankalardır*”. Katılım bankaları, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman sistemi içerisinde, ticaret ve sanayide değerlendirerek oluşan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşmaktadır. Bu bankalara katılım bankası denmesinin nedeni, bu bankacılık türünün, kâr ve zarara katılma prensibine dayalı olduğunu vurgulamak içindir.²⁹

Katılım bankaları, klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Bu bankalarının fon kaynağının büyük bir bölümünü katılma hesapları oluşturmaktadır. Katılma hesabı emeği ve sermayeyi bir araya getiren bir hesaptır ve hesap sonunda elde edilecek kâr, taraflar arasında önceden belirlenmiş orana göre paylaşılmaktadır. Genellikle katılma hesabının

---

²⁷ Güney, s. 5

²⁸ Metin Toprak ve Metin Coşkun (ed.), *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2012, s. 32,33

²⁹ Şimşek, s. 18

sonunda elde edilen kârın % 80'ini hesap sahibi %20'sini ise katılım bankalarının alması şeklinde uygulama gerçekleştirilmektedir. Fon toplama yöntemleri ile toplanan uygun girişimlerde ya da projelerde işletilmesi gerekmektedir. Katılım bankalarında fon sahiplerinden toplanan fonlar fona ihtiyaç duyan müteşebbislere kullanılmaktadır. Bu yöntem kimi zaman ortaklık yolu ile kimi zaman da ihtiyaç duyulan bir malın satılması ya da kiraya verilmesi yoluyla gerçekleştirilir. Katılım bankalarında, yatırımların finansmanında kullanılan fonların geri dönmeme riski banka ve fon sahipleri tarafından ortaklaşa üstlenilmektedir.³⁰

1.3.5. Ticari (Mevduat) Bankalar

Bugünkü anlamda geçmişi 18. yüzyıla kadar uzanan ticari bankalar, *“bir yıla kadar kısa vadeli işlemlerle topladıkları, genellikle büyük şirket ve kuruluşlardan oluşan müşterilerinin üretim ve ticaret faaliyetlerini finanse etmek amacıyla kullanan bankalardır”*.³¹

Temel fon kaynaklarının mevduatlardan oluşması nedeniyle mevduat bankacılığı olarak da adlandırılan ticaret bankaları, her türlü mevduatı toplayan, bunları krediye dönüştüren, çeşitli bankacılık hizmetlerini yerine getiren hizmet işletmeleridir.³²

Ticari bankaların, fon kaynakları içerisindeki en önemli payı mevduattır. Mevduat haricinde, özkaynaklar, ihtiyatlar, bankalararası para piyasası ile uluslararası finansal piyasalardan sağlanan krediler, devlet borçlanma aracı ve repolar, mevduat sertifikaları, varlığa dayalı menkul kıymet ve tahvil ihracı da fon kaynakları arasındadır. Sözü edilen bankalar, fon kaynaklarını kredi olarak kullanırlar, menkul kıymetler ve iştiraklere yatırım yaparlar.³³

Ticari bankalar, sanayi ve ticaret işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açmak suretiyle para piyasasında etkinleşirler. Ticari bankaların kısa vadeli olarak

³⁰ Aybegüm Bilir, Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010

³¹ Yurdağül Özata, *Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi ve Yabancı Bankaların Sistem İçindeki Rolü*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 6

³² Afşar, s.125

³³ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002, s. 2

verdiği işletme kredileri firmaların değişken maliyetlerini karşılamakta kullanılır. Bundan dolayı krediyi veren kurum olan ticaret bankalarının riskini azaltıp, kâr oranını yükselterek faaliyet göstermesi gerekmektedir.³⁴

Ticari bankalar ülkede uygulanan para politikalarının etkinliğini artırır. Ülkede etkili para politikasının izlenebilmesi gelişmiş bankacılık sisteminin varlığına bağlıdır. Bankacılık sistemi geliştiği ölçüde ülkede para politikaları etkili uygulanabilmektedir. Merkez bankasının kullandığı para politikası araçları ancak gelişmiş bankacılık sisteminin olması durumunda ekonomide etkili olabilecektir. Ticari bankalar merkez bankalarının kullandığı para politikası araçlarının piyasalarda etkili olmasına katkı sağlarlar. Ticari bankalar halkın atıl tasarruflarını toplayıp, bunları ihtiyacı olan işletmelere kredi olarak vererek ekonominin gelişmesine katkı sağlayan kurumlardır.³⁵

Yukarıdaki bilgilerden hareketle ticari bankaların finansal sektörde fon arz edenlerle fon talep edenler arasındaki dolaylı finansman sürecinde hayati bir köprü görevi gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

---

³⁴ Tezer Öçal ve Ö. Faruk Çolak, *Para-Banka*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1988, s. 20

³⁵ Güney, s. 33

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARIN TEMEL FONKSİYONLARI, TİCARİ BANKALARDA FON YÖNETİMİ, TİCARİ BANKALARDA KULLANILAN MALİ TABLOLAR VE LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. Ticari Bankaların Temel Fonksiyonları

Bir bankanın başlıca rolü, bireysel veya ticari müşterilerden mevduat almak ve bu fonları borç vermek için kullanılabilir hale getirmektir. Net tasarruf sahiplerinin fonlarının paraya ihtiyacı olan borçlulara kanalize edilmesi kredi yaratma süreci olarak da bilinir. Bu süreçte banka sırayla önce mevduat aldığı için borçlu, daha sonra da kredi verdiği için alacaklı durumuna geçer. Fazlası olandan ihtiyacı olana para tahsis etmek bankayı finans aracı kılın temel işlevidir. Bankaların bir diğer genel fonksiyonu güvene dayalı hizmetleri menkul kıymet piyasaları yoluyla müşterilerine sunmaktır. “Güvene dayalı” terimi, paranın gerçek sahibinin yatırım yapması yerine yatırımcıya sahip bankanın kendi takdirine göre parayı değerlendirmesinden gelmektedir. Bu bağlamda banka, müşteriye yatırım danışmanlığı yapar ve aynı zamanda emanet menkul kıymet tutar. Yatırım danışmanlığı bankaların özellikle emeklilik fonları ya da sigorta işlemleri gibi konularda halkın parasını yönetmek için diğer yatırım kuruluşlarıyla aktif olarak rekabette bulunduğu bir alandır.³⁶

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 4. maddesinde ise ticari bankaların gerçekleştirebilecekleri faaliyetler aşağıdaki maddeler ile belirtilmiştir:³⁷

- Mevduat kabulü,
- Nakdi ve gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,

³⁶ Charles R. Geisst, *A Guide To Financial Institutions*, Hong Kong: The Macmillan Press Ltd, 1993, s. 27, 28

³⁷ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Madde 4.

- Saklama hizmetleri,
- Kredi kartları, banka kartları, ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya merkez bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler

Örgütlenme biçimleri nasıl olursa olsun, ticari bankaların yerine getirdikleri fonksiyonlar aynıdır. Bu fonksiyonları, fon sağlama, fon kullanma, kaydi para yaratma ve hizmet fonksiyonu olmak üzere dört grupta inceleyebiliriz.³⁸

---

³⁸ Takan, s. 49

2.1.1. Fon Sağlama Fonksiyonu.

Ticari bankalarda fonlar iki kaynaktan sağlanmaktadır. Bu kaynaklar, özkaynaklar ve yabancı kaynaklardır. Bankaların özkaynakları kendi bünyelerinden sağladıkları kaynaklar, yabancı kaynaklar ise; üçüncü şahıslardan borçlanmak yoluyla sağlanan kaynaklardır. Ticari bankalar fon kaynaklarının büyük bir kısmını yabancı kaynaklardan sağlamaktadır.³⁹

2.1.2. Fon Kullanma Fonksiyonu

Ticari bankalar gerek kendi özkaynaklarını, gerekse yabancı kaynaklardan sağladıkları fonları plasman işlemleri yardımıyla kullanmaktadır. Belirli bir maliyetle (ödenen faiz, komisyon ve diğer giderler) sağladıkları fonları, belirli bir gelir karşılığında kullandırma yoluna gitmeleri, bankaların fon kullanma fonksiyonunu oluşturur. Sözü edilen bankalar sağladıkları bu fonları kredi vermek, menkul kıymet alımı, gerekli hizmet binaları ve araçlar gibi sabit varlıklara yatırım, çeşitli alanlardaki işletmelere iştirak etmek suretiyle kullanmaktadır.⁴⁰

2.1.3. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu

Ticari bankaların banka sistemi içerisinde en önemli faaliyetlerinden birisi de kaydi para (banka parası) yaratmalarıdır. Kaydi para, bankaya yatırılan mevduatın kanuni karşılık miktarı düşüldükten sonra tekrar kredi olarak, verilmesi sonucunda oluşur. Kaydi para özellikle çek sisteminin etkin bir şekilde uygulandığı gelişmiş ülkelerde büyük bir role sahiptir.⁴¹

“Banka parası da denilen kaydi para, hiçbir fiziksel yapıya sahip olmayan, sadece bankaların hesaplarında alacak ve borç kaydı düşülmek suretiyle yaratılan bir değişim aracıdır”. Bankalar, tasarruf sahiplerinin kendilerine yatırdıkları vadesiz mevduatın bir kısmını karşılık olarak tutar, geri kalanının ise kredi olarak verirlerse, krediler mevduat yaratır ilkesine bağlı olarak, bu süreç içinde geri dönüş oranı

---

³⁹ Takan, s. 50

⁴⁰ Takan, s. 50

⁴¹ Öçal ve Çolak, s. 21

kapsamında belirli bir kaydi para yaratmaktadırlar. Bankacılık sistemi içinde, yatırılan belirli bir tutardaki vadesiz mevduatın yaratacağı kaydi para miktarı, karşılık oranı ve açılan kredilerin bankacılık sistemine olan geri dönüş oranı gibi faktörlere bağlıdır.⁴² Kaydi para yaratma fonksiyonunun daha iyi kavranabilmesi açısından basit bir örnekle açıklanması faydalı olacaktır.

Örneğin, herhangi bir ticari bankaya 200.000 TL yeni bir mevduat yatırılması halinde, banka bu TL'nin tamamını kasasında tutmak istemeyecek, bundan örneğin, % 20 karşılık ayırdıktan sonra geri kalan 160.000 TL'yi kredi olarak müşterisine aktaracaktır. Bu durumda banka 200.000 TL tutarındaki yeni mevduattan 160.000 TL'yi yeni satın alma gücü yaratmış olacaktır. Verilen kredinin hemen veya kısa bir süre sonra banka hesabına yatırıldığını düşünelim. Bu durumda ise 160.000 TL'lik yeni mevduattan % 20 karşılık ayırdıktan sonra;

$$\begin{aligned} & 160.000-(160.000 \times 0,20) \\ & =160.000-32.000 \\ & =128.000 \text{ TL kredi olarak verilecektir.} \end{aligned}$$

Bankaların yaratabilecekleri kaydi para tutarı likidite ve güvence endişesiyle (çoğu kez yasa gereği) tuttıkları karşılık oranında sınırlanır.⁴³

Bankaların üzerine çek çekilmesi ve çeklerin ödeme aracı olarak kullanılması, verilen ödeme emirleri ile bankalardaki paraların bir hesaptan başka bir hesaba aktarılması, bankaların kaydi para ya da banka parası yaratmasına olanak vermektedir. Kaydi paranın yaratılabilmesi için önceden bankaya para yatırılması da zorunlu değildir. Bankaların müşterilerine kredi açması ve bu kredi limitleri içinde banka üzerine çek çekilmesi ya da ödeme emri verilmesi ya da kredi kartı ödeme olanağı ile kayıtsal para yaratılabilmektedir. Günümüzde geniş tanımlı para arzının en önemli ögesini, büyük bölümünü kayıtsal para oluşturmaktadır. Merkez bankalarının saptadığı zorunlu karşılık ve disonibilite oranları, halkın davranış biçimi, çekle ya da kartla ödeme alışkanlığı, nakit mevcudun bankalara yatırılma

---

⁴² Afşar, s. 127

⁴³ Canbaş ve Doğukanlı, s. 121

oranı (para mevcudunun bankacılık sistemi dışına sızma oranı), gelir düzeyi, banknot tutarı, bir ekonomide kaydi para hacmini etkilemektedir.⁴⁴

2.1.4. Hizmet Fonksiyonu

Ticari bankalar fon sağlama, fon kullanma, kaydi para yaratma yanında müşterilerine birtakım hizmetler de sunmaktadır.

Ekonomik hayatta ve özellikle ticari faaliyetlerde meydana gelen gelişmelerin etkisi, bu hizmetlerin boyutlarını genişletmiş ve bankaları özel servisler kurmak zorunda bırakmıştır. Bankalar arasındaki rekabet de hizmet fonksiyonunun gelişmesine neden olmuştur. Bu nedenle, ticari bankalar giderek artan bir biçimde geleneksel bankacılığa zaman zaman oldukça ters düşen alanlarda gelir kaynağı sağlayacak yeni hizmetlere yönelmişlerdir. Ticari bankaların sağladığı başlıca hizmetler aşağıdaki gibi sıralanabilir.⁴⁵

- Eldeki paranın muhafaza edilebileceği güvenli bir yer sağlamak,
- Tedavüldeki paranın toplanmasını ve ödenmesi işlemlerini yerine getirmek,
- Ticari senetleri iskonto veya tahsil etmek,
- İştiraklerde bulunmak,
- Çek ve akreditif işlemleri yapmak,
- Kambiyo işlemleri yapmak,
- Havale işlemleri yapmak,
- Müşteriler adına menkul kıymet alım satımı yapmak,
- Kefalet ve teminat mektubu vermek,
- Müşterilere kredi konusunda ve finansal konularda danışmanlık yapmak,
- Kiralık kasa hizmeti vermek,
- Müşterilere seyahat çeki ve kredi kartı gibi kolaylıklar sağlamak,
- İşadamlarına banka referans mektubu vermek,
- Bağkur, Sosyal Sigortalar Kurunu pirimi, vergi tahsil ve tediye işlemlerini yapmak,

---

⁴⁴ Öztin Akgüç, *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007, s. 3

⁴⁵ Takan, s. 51

- Elektrik, su, doğalgaz, PTT, ev kirası gibi işlemlerin tahsil ve tediyesini yapmak.

Bankaların sunduğu bu hizmetlerden bireyler, işletmeler ve devlet olmak üzere başlıca üç grup yararlanmaktadır. Bankalardan yararlanan bireyler her yaştan ve meslek grubundan olmak üzere geniş bir kesimden oluşmaktadır. Müşteriler bankacılık hizmetlerini banka dağıtım kanallarından temin ederler. Söz konusu dağıtım kanalları ise en önemlisi fiziki şubeler olmak üzere, ATM ve telefon olarak sıralanabilir.

2.2. Ticari Bankalarda Fon Yönetimi

Ticari bankalarda fon yönetimi; bu bankaların özkaynaklarından, topladığı mevduatlardan, merkez bankası, interbank veya diğer bazı faaliyetlerden sağladığı fonları menkul kıymet plasmanları (kısa vadeli) ve kredi veya iştirakler yoluyla (uzun vadeli) kullandırması şeklinde açıklanabilir. Fon yönetiminde; yabancı kaynakların minimum maliyetle sağlanması, fon kullandırımından maksimum gelirin elde edilmesi, eldeki kaynakların en iyi şekilde değerlendirilmesi düşüncesi vardır. Bu düşünce bankaların fiyatlama politikaları ile ilgilidir. Ticari bankalarda fiyatlama politikası kârlılığı önemli derecede etkilemektedir. Ancak fiyatlamada, rakip bankalar, müşterilerin istekleri gibi birçok faktör nedeniyle genellikle bankalar bağımsız bir fiyatlama politikası takip edemezler.⁴⁶

2.2.1. Fon Yönetiminin Unsurları

Ticari bankalarda fon yönetimi belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken unsurlar, özkaynak yeterliliği, likidite ihtiyacının karşılanması, finansal yükümlülüklerin kompozisyonu ve aktif- pasif pozisyonlarının hedge edilmesi olmak üzere dört başlık altında incelenebilir.

---

⁴⁶ Takan, s. 54

2.2.1.1. Özkaynak Yeterliliği

Banka özkaynaklarının amacı mevduat sahiplerini korumaktır.⁴⁷ Ticari bankalar, başta mevduatlar olmak üzere büyük ölçüde yabancı kaynakla çalışan kurumlardır. Bu yönüyle diğer işletmelere göre, toplam kaynakları içinde özkaynaklarının payı düşüktür. Ancak özkaynakların, ticaret bankaları için önemi oldukça büyüktür. Bankaların sahip olduğu özkaynakların büyüklüğü, genellikle finansal gücün önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁴⁸

Bilindiği gibi özkaynaklar, kredi kurumlarının faaliyetlerini başlatabilmeleri ve sağlıklı bir biçimde yürütebilmeleri için gereklidir ve yedek akçelerle kapatılmayan zararların karşılanmasını dolayısıyla kredi kurumlarının sürekliliğini sağlar. Özkaynakların yeterli düzeyde olması, tasarrufları ve tasarrufçuları koruma ve kredi kurumlarının müşterilerine güven verme yönünden büyük öneme sahiptir. Diğer taraftan, özkaynakların oransal büyüklüğü, kredi kurumlarının borç ödeme güçlerini ne ölçüde basiretli yönettiklerini değerlendirirken gözetim ve denetim makamlarına yardımcı olmaktadır.⁴⁹

Diğer bir ifadeyle özkaynaklar, banka tarafından sürekli olarak kullanılan fonların özünü oluşturan ve bankaya finansal açıdan güçlülük hissi veren, karşılaşılan güçlüklerin yenilmesinde yardımcı olan bir araç görevi görmektedir.⁵⁰

Özkaynakların önemli işlevlerinden biri de bankanın iflas etmesi ya da tasfiye yoluna gitme zorunda kalması durumunda alacaklıların, özellikle mevduat sahiplerinin uğrayabilecekleri kaybı en düşük düzeye indirmektir. Öte yandan bazı yazarlar banka özkaynaklarının bir başka işlevinin para arzı artışını denetim altında tutmaya yardım etmek olduğunu ileri sürerler. Bu görüşe göre, banka özkaynakları ile toplanabilecek azami mevduat arasında belli bir oran bulunmasının zorunlu olduğu ülkelerde yetkililer, söz konusu oranı büyütme ya da küçültme yoluyla mevduattaki, dolayısıyla para arzındaki ölçüde denetim altına alabilirler.⁵¹

---

⁴⁷ Dudley G. Lockett, *Money and Banking*, Singapore: McGraw-Hill Book Company, 1984, s. 204

⁴⁸ Afşar, s. 128

⁴⁹ Takan, s. 55

⁵⁰ Afşar, s. 128

⁵¹ Öçal ve Çolak, s. 31

Özkaynak (yeterlilik) oranı kavramının önemli bir boyutu ve yarattığı problem bizzat oranın kendisinin hesaplanışına ilişkindir. Konu bu yönüyle ele alındığında kendi dar konseptinin ötesine taşıp varlıkların, borçların ve özkaynakların değerlerinin belirlenmesine özetle firma değerlemeye ulaşması söz konusudur. Bilindiği gibi özkaynak büyüklüğü batık kredilerden doğabilecek zararların önlenerek mevduat sahiplerinin fonlarının korunması konusunda önemli bir sigorta olarak görülür. Gerek ülkelerin kendi bankacılık sistemlerini disipline etmeye yönelik önlem ve düzenlemelerde (ülkemizdeki bankacılık kanunu düzenlemeleri ve BDDK oluşumu gibi) gerekse krizlerin bulaşıcılığının yarattığı tedirginliğin beraberinde getirdiği uluslararası çaba ve tedbirler arasında (Basel gibi) özkaynak yeterliliğine yer verilmektedir. Fakat bu adımlar ne kadar iyi niyetle atılıyor olsa da, yeni finansal piyasa ve ürünlerin ortaya çıkışı ve teknolojik gelişmeler karşısında zamanla yetersiz kalabilmektedirler. Bu da çağın gereklerine ve dinamizmine uygun olacak biçimde bu çabaların süreklilik arz etmesi gereğini ortaya koymaktadır.⁵²

Özkaynak yeterliliği ile ilgili alınan uluslararası tedbirlerin en önemlilerinden olan Basel uygulamalarından ilki Basel I’de (Özkaynak Yeterlilik Uzlaşısı), uluslararası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttıkları özkaynak arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Buna uygun olarak da Basel I’de “Cook Rasyosu” diye bilinen bir özkaynak yeterliliği tanımı yapılmıştır. Basel I’deki özkaynak yeterlilik oranının ise % 8 olması şartı kabul edilmiştir. 1988 yılında kabul edilen Basel I standartlarını Türkiye de bu tarihte kabul edip imzalamış ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. Yukarıda bahsedilen Cook Rasyosunu açıklanacak olursa:⁵³

$$\text{Özkaynak Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}} = \% 8$$

⁵² Seyfettin Ünal, “Bankacılıkta Özkaynak ve Getiri İlişkisi: Türkiye’deki Ticari Bankalar Üzerine Bir Uygulama”, *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*, 530, (Nisan, 2009), İzmir, s. 19

⁵³ Mustafa Atiker, “Basel I ve Basel II”, *Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi Bilgi Raporu*, Konya, 2005, s. 1, 2

Formülde özkaynak yeterlilik rasyosunun payında geçen özkaynak bankaların tuttıkları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyoda tanımlanan özkaynak şu şekilde hesaplanabilir:

- Ana özkaynak (ödenmiş özkaynak + dağıtılmamış karlar)
- Katkı özkaynak (karşılıklar + rezervler + fonlar)
- Üçüncü kuşak özkaynak (Sadece piyasa riski için kullanılabilen özkaynak benzeri krediler)
- Özkaynaktan indirilen değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

Burada özkaynaklar kalemi ilk üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur.

Finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeler ve Basel I' in özkaynak yeterliliği ölçümüne ilişkin eksiklikleri dikkate alınarak Haziran 2004'te Basel II yayımlanmıştır. Basel I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için özkaynak zorunluluğu bulunurken, Basel II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk özkaynak yükümlülüğü de eklenmiştir. Basel II'de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmış (örneğin, zimmet, deprem, bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de özkaynak bulundurmaları istenmiştir. Basel II içerisinde bankaların özkaynak yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmeleri istenmiş ve hem özkaynak yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmiştir. Ayrıca Basel II kapsamında Basel I'de yer almayan özkaynak yeterliliğine ilişkin olarak Basel II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmiştir.⁵⁴Son yaşanan global krizin (2008) ardından daha önce geliştirilmiş ve uygulanmış Basel II uzlaşısının yetersiz kaldığı fark edilmiş ve eksik yanlarını gidermek, yeni yaklaşımlar ve tedbirler ortaya atmak, böylece yaşanabilecek krizleri engelleyebilmeye çalışmak ya da zararı en aza indirmek amacıyla Basel Komitesince Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır. Basel III, Basel II'nin temel felsefesinden ciddi sapmalar göstermeyen ve yükümlülükleri daha da sıkılaştıran bir özellik göstermektedir. Basel II'de yer alan özkaynakların kapsamı değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede yer alan katkı özkaynağın ana özkaynağın

---

⁵⁴ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)*, Ocak 2005, s. 2

% 100'ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak özkaynak (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır. Ana özkaynak (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek özkaynak (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek özkaynak, ödenmiş özkaynak, dağıtılmamış kârlar, kâr (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır. Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek özkaynakta bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların % 20'si; 2015'te % 40'ı; 2016'da % 60'ı; 2017'de % 80'i; 2018'de % 100'ü çekirdek özkaynaklardan indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır. Adı geçen düzenlemelere tam uyumun sağlanmasının 2013-2019 arasındaki dönemde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.⁵⁵

2.2.1.2. Likidite İhtiyacının Karşlanması

Likidite, *“bir bankanın minimum zararlar olası mevduat çekilişlerini ödeyebilme ve piyasa kredi ihtiyacını karşılayabilme gücüdür”*.⁵⁶

Likidite yönetimi ticari bankanın finansal yönetiminin en önemli unsurlarından birisidir. Likidite güvenle hareket etmek, zarar tehlikelerini sınırlandırmak, kaldırmak veya dağılımını sağlamak yönünden faydalıdır. Likidite yetersizliği; bankaya olan güveni sarsar, aynı zamanda bankanın faaliyetlerini olumsuz yönde etkiler, likiditenin gereğinden fazla tutulması bankanın kârlılığını azaltır. Ticari bankaların, likidite ve kârlılık arasında optimum bir birleşimi sağlaması gerekir.⁵⁷

---

⁵⁵ Eymen Gürel ve Diğerleri, “Basel III Kriterleri”, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, I/ 3-4, s. 17,21

⁵⁶ Sebla Ak, *Ticari Bankalarda Fon Yönetimi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2006, s. 4

⁵⁷ Takan, s. 55,56

2.2.1.3. Finansal Yükümlülüklerin Kompozisyonu

Ticari banka fon yönetiminin önemli unsurlarından biri de az sayıda para piyasası fon kaynağına bağımlı olmadan borçlanma portföyünü yaymaktır. Bunu ya farklı borçlanma enstrümanları kullanarak ya da finansal yükümlülükler portföyünü farklı vadelere yayarak yapabilir. Menkul kıymetlerin veya kredilerin vade yapısı yönetilerek ya da ikincil piyasası olan aktifler bulundurarak banka fon yönetiminde esneklik sağlayabilirler. Eğer menkul kıymetler ya da krediler kısa vadeli ise, bu durum bankaya kısa aralıklarla yeni yatırımlar yapma imkânını verir. Ancak bunları getirisi düşük yatırımlardır. Fon yönetiminde esnekliği sağlamanın diğer menkul kıymetlerin zamanlamasını önceden planlayarak bir portföy oluşturmak ve böylece getirisi yüksek uzun vadeli aktiflerden vazgeçmeden vadeler planlı bir şekilde dağıtılarak gerekli fon akışı düzenli bir şekilde sağlanabilir.⁵⁸

2.2.1.4. Aktif- Pasif Pozisyonlarının Hedge Edilmesi

Bankalar; faiz geliri, menkul kıymet geliri, hizmet geliri ve iştirak geliri elde ederken faiz gideri, işletme gideri ve personel gideri yaparlar. Bankaların amacı kısa vadede bu gelirler ile giderler arasındaki farkı maksimum yaparak kâr elde etmek iken, uzun vadede bilanço büyüklüğünü sağlamak, genel pozisyon dengesini kurmak ve likidite yeterliliğini sağlamaktır. Bankalar her iki amacı gerçekleştirmek için hem aktif kalemlerini hem de pasif kalemlerini en iyi şekilde idare etmek zorundadır. Aksi halde vade kâr amacını gerçekleştirmek için kredi yönetimine ağırlık verilmesi, bankanın uzun vadeli amacının gerçekleşmemesine neden olur.⁵⁹

Bankalar, faaliyetlerini sürdürürken beklenmedik değişikliklere karşı kendilerini güvence altına almak için hedging işlemi uygularlar.

Hedging, *“bir tüccarın herhangi bir açık pozisyona karşı aldığı güvenlik ağı sigortasıdır”*.⁶⁰ Başka bir ifadeyle, gelecekteki nakit akımlarının bugünden belirlenen

---

⁵⁸ Takan, s. 56

⁵⁹ Altan, s. 271

⁶⁰ Ephraim Clark ve Dilip K. Ghosh, Arbitrage, Hedging and Speculation The Foreign Exchange Market, United States Of America: Greenwood Publishing Group Inc. 2004, s. 2

fiyatlarla sabitlenerek belirsizliğin elimine edilmesi hedging mekanizmasının özünü oluşturmaktadır.⁶¹

Gelecekte faiz oranları belirsizlik taşımakta ancak tahmin yapılabilmektedir. Fakat bu tahminler her zaman için hata payı içermekte ve faiz oranlarında beklenmedik değişiklikler bankanın kâr ya da zarar etmesiyle sonuçlanmaktadır. Eğer banka oranlı uzun süreli fonlarla kısa süreli kredilerini finanse ediyorsa faiz oranı düştüğü takdirde zarar edecek faiz oranlarının tersi yönde gelişmesinde ise kâr edecektir. Ticari bankalarda, fon yönetiminde faiz oranı riskinin hedge edilebilmesi için faiz duyarlılığının boyutları belirlenmelidir. Yani hangi aktifler ve hangi pasiflerin faiz oranlarına ne kadar duyarlı olduğunun bilinmesi gerekir. Piyasa şartlarının değişmesi ile değişecek faiz oranlarından etkilenen aktif ve pasifler faize duyarlıdır. Fakat bu duyarlılık dereceleri zamana göre değişir. Ticari bankalar faiz oranlarının düşeceğini tahmin ediyorsa sabit oranlı krediler ve kısa süreli borçlanmaları tercih etmesi gerekir. Faiz oranlarının yükselmesi beklentisi varsa, değişken oranlı krediler ve uzun süreli borçlanmayı tercih etmelidir. Örneğin, banka kısa süreli mevduatlarını, kısa süreli krediye dönüştürerek, aktifin vadesi geldiğinde yine aynı vadedeki pasif yükümlülüğünü yerine getirmede kullanabilir.⁶²

2.3. Banka Mali Tablolarının Analizi

Bankaların performanslarını analiz etmede, politikalarını izlemeye ve yönetimlerinin değerlendirilmesinde, bankaların raporları ana bilgi kaynağını oluşturmaktadır.⁶³ Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bankacılık uygulamalarında kullanılan iki temel tablonun, yani bilanço ve gelir tablosunun özelliklerinden kısaca bahsedilecektir.

---

⁶¹ Kemalettin Çonkar ve H. Ali Ata, "Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kullanımı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 2002, S. 2, Afyon, s. 3

⁶² Takan, s. 56,57

⁶³ Akgüç, s. 69

2.3.1. Banka Bilançolarının Özellikleri

Bilanço “bir işletmenin belli bir anda sahip olduğu varlıklarla, bu varlıkların sağlandığı kaynakları bir düzen içinde gösteren mali tablodur”.⁶⁴

Bilanço net değer esasına göre hazırlanır. Bu nedenle, bankanın aktif ve pasif yapısını düzenleyici nitelikteki hesaplar ilgili buldukları kalemlerin altında birer indirim kalemi olarak gösterilir. Bilançonun aktif ve pasif yapısını yansıtan hesaplar kendi aralarında mahsup edilemez. Borç bakiyesi veren hesapların bilançonun aktif bölümünde, alacak bakiyesi veren hesapların pasif bölümünde yer alması sağlanır.⁶⁵

Banka bilançoları, aktifteki varlıkları nakde dönüşme çabukluğu, pasifteki kaynakların ise geri ödeme çabukluğu kriterine göre sıralanmaktadır. Fakat bu bilançolarda dönen varlık duran varlık ayrımı yoktur. Çünkü banka varlık ve kaynaklarının çoğu kısa vadeden oluşmaktadır.⁶⁶

2.3.2. Banka Gelir Tablolarının Özellikleri

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in Faaliyetlerin Muhasebeleştirilmesi, Finansal Tablolar ve Finansal Raporlar başlıklı ikinci bölümün Gelir Tablosu’na ilişkin 7. maddesinde gelir gider hesaplarının muhasebeleştirilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Bu madde hükümleri aşağıda belirtilmiştir:⁶⁷

Gelir tablosu, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur.

Bütün gelir ve giderler, tahakkuk tarihleri itibarıyla kayda alınır ve tahakkuk ettikleri hesap dönemine ait gelir tablosunda gösterilir.

⁶⁴ Adem Çabuk ve İbrahim Lazol, Mali Tablolar Analizi, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2010, s. 8

⁶⁵ Mesut Yıldırım, *Banka Muhasebesi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2008, s. 36

⁶⁶ Özge Şenfert, *Ticari Bankalarda Aktif-Pasif Yönetimi Açısından Mali Tablo Analiz Teknikleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 56

⁶⁷ Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Bütün gelirler ve giderler, kaynakları itibarıyla sınıflandırılır, her gelir grubu ilgili olduğu gider grubu ile karşılaştırılır ve gayrisafi tutarları üzerinden gösterilir.

Giderler, varlıklardaki azalış veya yükümlülüklerdeki artışa bağlı olarak elde edilebilir iktisadi faydalarda güvenilir bir şekilde ölçülebilir bir azalış olduğunda, gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Bu muhasebeleştirme işlemi varlıklardaki azalış veya yükümlülüklerdeki artışla eş zamanlı olarak gerçekleştirilir.

Gerçekleşmemiş gelir ve kârlar, gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilemez. Belirli bir dönem veya dönemlerin, gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için, ilgili dönem veya dönemlerin başında veya sonunda doğru hesap kesimi veya mutabakatı işlemleri yapılmalıdır.

Gelir, gider, kâr ve zarar kayıtları ile ilgili olarak düzeltme kaydı yapılmasının gerekmesi, ancak, bu kayıtların önceki dönemlerin mali tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve nitelikte olmaması durumunda, yapılan düzeltmeler dönemin gelir tablosunda gösterilir.

2.4. Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörlere İlişkin Literatür Taraması

Finansal sistemin sağlam bir yapıya sahip olması sistemin en temel kurumu olan bankacılık sektörünün kârlılığı ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla literatür incelendiğinde banka kârlılıklarının pek çok çalışmaya konu olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan banka kârlılığı konusunda yapılan çalışmaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

Ho ve Saunders (1981) tarafından yapılan çalışmada, banka kârlılığının belirleyicilerini analiz etmek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, kredi talebi ve mevduat arzının farklı zamanlarda artıp azalmasının bankalar için belirsizliği artırdığı ve bu durumun da ek maliyet yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca, bu belirsizliğin bankanın kârlılığı üzerinde etkili olduğu söylenip, banka kârlılığının belirleyicilerinin riskten kaçınma derecesi, piyasa yapısı, operasyon büyüklüğü ve piyasa faiz oranları olduğu ifade edilmiştir.

Molyneux ve Thornton (1992) tarafından yapılan çalışmada, 1986-1989 dönemini kapsayan 18 Avrupa ülkesinin verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, her ülkenin faiz oranları düzeyleri, sektörde yoğunlaşma ve kamu mülkiyeti ile o bankaların özkaynak kârlılıkları arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, aktif kârlılığı ile özkaynaklar, faiz oranları, personel giderleri, yoğunlaşma ve kamu mülkiyeti arasında pozitif; likidite ile negatif ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999) tarafından yapılan çalışmada, 80 ülkeden 7900 bankanın 1988-1995 yılları arasındaki verileri kullanılarak, net faiz marjı ve vergi öncesi aktif getirisinin üzerinde etkili olan faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, özkaynakların aktiflere oranının arttıkça kârlılığın arttığı, faiz getirisi olmayan aktiflerin arttıkça kârlılığın azaldığı; kredilerin aktiflere oranı arttıkça net faiz marjının arttığı ancak kârlılığın azaldığı, mevduatların toplam aktiflere oranı arttıkça vergi öncesi aktif getirisinin azaldığı ve genel giderler arttıkça net faiz marjının arttığı ancak kârlılığın azaldığı belirtilmiştir. Ayrıca, çalışmada finansal gelişmenin bankacılık sistemine olan etkisine de dikkat çekilmiştir. Bir ülkede bankacılık sektörün gelişmesine paralel olarak rekabetin arttığını bunun da kârlılığı azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı bankaların gelişmiş ülkelerde yerli bankalara oranla daha küçük bir net faiz marjıyla, gelişmekte olan ülkelerde ise daha büyük bir net faiz marjıyla çalıştıkları ortaya konulmuştur.

Saunders ve Schumacher (2000) tarafından yapılan çalışmada, 7 gelişmiş ekonomide 1988-1995 yılları arasındaki veriler kullanılarak 614 bankanın net faiz marjlarının belirleyicilerini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmalarında Ho ve Saunders (1981) çalışmasını örnek almışlardır. Çalışmanın sonuçlarında, net faiz marjı ile faiz getirisi olmayan aktiflerin toplam aktiflere oranı ve özkaynak oranı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, faiz oranı oynaklığı ile saf faiz marjı arasında da pozitif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Abreu ve Mendes (2002) tarafından yapılan çalışmada, Avrupa ülkelerindeki bankaların faiz marjı ile kârlılık bileşenlerinin analizi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, sermaye tabanları güçlü bankaların beklenen iflas maliyetlerinin daha düşük olduğunu ve bunun bankanın kârlılığını artırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca

bankanın kârlılığı ile işsizlik arasında negatif, enflasyonla arasında pozitif bir ilişkiye işaret etmişlerdir.

Kaya (2002) tarafından yapılan çalışmada Türk bankacılık sisteminde 1997-2000 yılları arasındaki net faiz marjının, aktif getirisinin ve özkaynak getirisinin mikro ve makro belirleyicileri araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, net faiz marjı ile özkaynaklar, likit varlıklar, personel harcamaları ve bankaların pazar payı arasında pozitif; mevduatların toplam aktiflere oranı arasında negatif ilişki bulunduğu belirtilmiştir. Aktif kârlılığı ile özkaynaklar, likit varlıklar ve kredilerin toplam aktiflere oranı arasında pozitif; personel harcamaları mevduatlar ve net tahsili gecikmiş alacakların toplam aktiflere oranı arasında negatif ilişki olduğu çalışmanın bir diğer sonucudur. Özkaynak kârlılığının ise özkaynaklar, personel harcamaları ve mevduatlar ile negatif, menkul kıymetler cüzdanı, likidite, krediler, yabancı para pozisyonu ve piyasa payı ile pozitif ilişki içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Üç kârlılık göstergesi bir arada değerlendirildiğinde ise özkaynaklar, likidite, personel harcamaları ve mevduatların kârlılığın önemli içsel belirleyicileri olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca makro değişkenler düzeyinde elde edilen sonuçlara göre, reel faiz oranlarındaki artışın ve konsolide bütçe açığının banka kârlılığını artırdığı belirtilmiştir. Üç kârlılık göstergesi bir arada değerlendirildiğinde ise enflasyon ve konsolide bütçe açığının kârlılığın önemli makro belirleyicileri olduğu ifade edilmiştir.

Demirgüç-Kunt, Laeven ve Levine (2004) tarafından yapılan çalışmada, farklı gelişmişlik düzeylerinde toplam 72 ülkede faaliyette bulunan 1400'den fazla bankanın verileri kullanılarak banka düzenlemelerinin, piyasa yapısının ve ulusal kurumların net faiz marjı ve genel giderler üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında faiz marjları ve genel giderler üzerinde bankacılık düzenlemelerinin, sektördeki yoğunlaşma oranının faiz marjlarına ve genel giderlere olan etkisinin rekabet üzerindeki düzenleyici engellemelerin kontrol edildiğinde kaybolduğu belirtilmiştir. Ayrıca, ekonomik özgürlük veya mülkiyet haklarının korunması ile ilgili değişkenler de modele dahil edildiğinde, banka düzenlemelerinin net faiz marjı üzerindeki etkilerinin ortadan kalktığı sonucuna varılmıştır. Buradan yola çıkarak banka düzenlemelerinin net faiz marjı üzerindeki etkilerini bağımsız bir şekilde değerlendirmenin doğru olmadığını ve banka

düzenlemelerinin ilgili ülkelerdeki mülkiyet hakkı ile rekabet konusundaki eğilimi yansıttıklarını ifade etmişlerdir.

Maudos ve Guevara (2004) tarafından yapılan çalışmada, 5 Avrupa ülkesinde 1993-2000 yılları arasındaki veriler kullanılarak net faiz marjlarının belirleyicilerini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, banka sektöründeki yoğunlaşma oranlarının marjlar üzerinde pozitif yönde etkili olduğu ancak faiz oranı riskinin, kredi riskinin ve operasyonel maliyetlerin azalması nedeniyle bu etkinin bastırıldığı ve net faiz marjlarının bu nedenle gerilediği ifade edilmiştir. Ayrıca, banka ücret ve komisyon gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payının artmasının net faiz marjlarını azalttığı da çalışmanın sonuçları arasında belirtilmiştir.

Tunay ve Silpar (2006a) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de ticari bankaların kârlılığa dayalı performanslarının çeşitli istatistik ve ekonometri yöntemleriyle analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ticari bankalar ölçeklerine göre gruplara ayrılmış ve belirlenen grupların performans modellerine göre regresyon tahmini yapılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjı kullanılmıştır. Çalışmanın açıklayıcı değişkenleri ise bankanın kontrol edebildikleri bankacılığa özgü değişkenler, bankaların kontrol edemedikleri makro ekonomik değişkenler ve yine bankalar tarafından kontrol edilemeyen finansal yapı değişkenleri olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, bağımlı değişkenlerin her üçünü de etkileyen unsurların; kredilerin toplam aktiflere oranı, toplam aktiflerin logaritması, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, enflasyon oranı, reel milli gelir, mevduatların hisse senedi piyasası kapitalizasyon değerine oranı, hisse senedi kapitalizasyon değerinin milli gelire oranı ve toplam aktiflerin milli gelire oranı olduğu belirtilmiştir.

Tunay ve Silpar (2006b) tarafından yapılan çalışma “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Kârlılığa Dayalı Performans Analizi I” adlı çalışmanın devamı niteliğindedir. Bu çalışmada da Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılığa dayalı performanslarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, birinci çalışmada sözü edilen ikili (büyük ve küçük olarak) ve üçlü (büyük, orta ve küçük olarak) banka grupları temel alınmıştır. Çalışmada ilkinden farklı olarak panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Panel veri analizlerinde, ulusal ve uluslararası benzer

birçok çalışmada da kullanılan sabitlenmiş etki ve tesadüfi (rassal) etki teknikleri birlikte kullanılarak iki boyutlu analizler yapılmıştır. Analiz sonuçlarının bir önceki çalışmanın sonuçlarıyla tutarlılık gösterdiği belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında bankaların kontrol edebildikleri içsel değişkenlerinin performansları üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin ticari bankacılık sistemlerinde gözlemlendiği gibi dışsal değişkenlerin de banka performanslarını önemli ölçüde etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, enflasyon ve milli gelir gibi makro ekonomik değişkenlerin ve finansal yapı değişkenlerinin de kârlılık performansını önemli ölçüde etkilediği ifade edilmiştir.

Dinç (2006) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 2002-2004 yılları arasında faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılıklarında makroekonomik faktörlerin etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmada makroekonomik değişken gösterge olarak; enflasyon, faiz oranı, döviz kuru, gsmh, iç borç, dış borç ve sanayi üretim endeksi kullanılmıştır. Çalışmada en küçük kareler yöntemi kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı ile enflasyon arasındaki ilişkinin anlamlı ve ilişki yönünün doğrusal olduğu, enflasyon artışının kârlılık üzerinde pozitif yönlü etkisinin olduğu sadece kamu bankalarının özkaynak kârlılığını ters yönlü etkilediği; gsmh ile kârlılık arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu; reel faiz oranıyla kârlılık arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu sadece kamu sermayeli bankaların aktif kârlılığını zayıf da olsa ters yönde etkilediği; döviz kuru ile bankaların kârlılığı arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu ancak kamu bankalarında bu ilişkinin doğrusal olduğu; dış borç ile kârlılık arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu; iç borç ile kârlılık arasındaki ilişkinin ticari bankalar ile kamu sermayeli ticari bankalarda doğrusal olduğu, özel sermayeli ticari bankalarda ise ters yönlü bir ilişki içinde olduğu belirtilmiştir. Son olarak ise sanayi üretim endeksi ile ticari banka kârlılıkları arasındaki ilişkinin doğrusal yönlü olduğu, kamu sermayeli bankalarda ise tersine bir durumun söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Atasoy (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 1990-2005 dönemi bankacılık sektörünün kârlılık performansı ile gelir-gider yapısını analiz etmek ve kârlılık performansını etkileyen değişkenleri açıklamak amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni net faiz marjı ve aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın

bağımsız değişkenleri ise üç gruba ayrılmıştır. İlk grupta bankalara özgü değişkenler olarak, özkaynakların, kredilerin, mevduatların aktiflere oranı, iştirak, bağlı ortaklık ve sabit kıymetlerin toplamından oluşan duran aktiflerin toplam aktiflere oranı, takipteki alacaklar özel karşılık giderlerinin toplam kredilere oranı, faiz dışı giderlerin toplam aktiflere oranı, bankaların toplam aktif büyüklüğünün logaritması; ikinci grupta, makroekonomiye ilişkin değişkenler olarak enflasyon oranı ve gayrisafi milli hasıla reel büyüme oranı; üçüncü grupta finansal sektörün yapısına ilişkin değişkenler olarak ise aktif büyüklüğü bakımından ilk beş bankanın toplam aktif büyüklüğünün sektör aktiflerine oranının toplamı, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin gayrisafi milli hasıla içindeki payı, İMKB’de işlem gören firmaların toplam piyasa kapitalizasyonunun gayrisafi milli gelire oranı ve İMKB’de işlem gören firmaların toplam piyasa kapitalizasyonunun bankacılık sektörünün toplam aktiflere oranı olarak belirtilmiştir. Çalışmada ekonometrik analiz yöntemi olarak panel veri regresyonu kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, özkaynakların toplam aktiflere oranı arttıkça, net faiz marjının ve aktif kârlılığının arttığı; duran aktiflerin toplam aktiflere oranının artması, hem net faiz marjını hem de aktif kârlılığını azalttığı; bankaların kredi karşılık giderlerinin toplam kredilere oranı arttıkça, net faiz marjının arttığı, aktif kârlılığının ise azaldığı; faiz dışı giderler arttıkça net faiz marjının arttığı, aktif kârlılığının ise azaldığı; bilanço içinde mevduatın payı arttıkça, net faiz marjının daraldığı; yüksek enflasyonun faiz marjlarını artırdığı; büyüme oranının arttığı dönemlerde net faiz marjının daraldığı; bankacılık sektöründe konsantrasyon arttıkça, net faiz marjı ve aktif kârlılığının gerilediği; bankacılık sektörü büyüdükçe aktif kârlılığının gerilediği; Menkul Kıymet Borsası’nda işlem gören firmaların piyasa değerlerinin yükseldikçe net faiz marjının gerilediği belirtilmiştir.

Erol (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 2003-2006 yılları arasında bankacılık sektörü net faiz marjları, marjlar üzerinde etkili olduğu düşünülen faktörler ve bu faktörleri etkileyen değişkenler göz önüne alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada banka piyasa yapısının, bankaların riskten kaçınma derecesinin farklı finansal ürünlerin sağladığı çeşitlendirme etkisinin, operasyonel maliyetlerin ve bankaların maruz kaldığı risklerin net faiz marjlarını hangi oranda belirledikleri sektör ve banka grupları bazında analiz edilmiştir. Çalışmada bankacılık sektörünün yanı sıra bankalar, ölçek büyüklüğüne ve banka sahipliği yapılarına göre büyük ölçekli ulusal bankalar, küçük ve orta ölçekli ulusal bankalar

ve yabancı bankalar gruplarına ayrılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, piyasa gücü faktörünün net faiz marjı üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı, riskten kaçınma derecesi faktörünü temsilen kullanılan özkaynak tutarının banka aktiflerine oranı değişkeninin banka net faiz marjları üzerinde etkili olduğu ve büyük ölçekli ulusal bankalar grubu dışındaki diğer banka gruplarında sermaye oranlarının banka net faiz marjını pozitif etkilediği; operasyonel maliyet faktörünün sadece küçük ve orta ölçekli ulusal banka grubunun banka net faiz marjlarını pozitif olarak etkilediği ve diğer banka grupları için ise operasyonel maliyetlerin banka net faiz marjı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı; çeşitlendirme etkisi faktörünün banka net faiz marjı üzerinde önemli etkisinin olduğu ve bu faktörün banka net faiz marjının en önemli belirleyicisi olduğu belirtilmiştir. Özellikle net ücret ve komisyon gelirlerinin banka toplam aktiflerine oranı değişkeninin küçük ve orta ölçekli ulusal bankalar ile yabancı banka net faiz marjlarını pozitif etkilediği; risk faktörü değişkenlerinden özellikle faiz oranı, kur ve likidite risklerine duyarlı olduğu; bankaların faiz oranı risk primlerini artırmadığı ve bu nedenle faiz oranı riski bankaya özgü değişkenlerinden net kısa vadeli aktiflerin toplam aktiflere oranının banka net faiz marjını pozitif etkilediği; kur riski faktörü değişkenlerinden net bilanço içi pozisyonunun toplam aktiflere oranının banka net faiz marjını negatif etkilediği; yabancı bankalar grubu için döviz kurunun aylık ortalama değerinin banka net faiz marjlarını pozitif etkilediği; kredi riski faktörü değişkenlerinden tahsili gecikmiş alacak değişkeninin banka net faiz marjını pozitif etkilediği; likidite riskinin ise sadece yabancı banka grubu banka net faiz marjlarını negatif etkilediği belirtilmiştir.

Şerbetli (2008) tarafından yapılan çalışmada, öncelikle banka kârlılığı ile makroekonomik veriler arasındaki ilişkinin boyutunun belirlenmesi ve kârlılığı belirleyen en önemli faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net kâr; bağımsız değişkenleri ise gecelik faiz oranı, mevduat faiz oranı, reel kur tüfe, altın, vadeli mevduat miktarı, kredi hacmi, kapasite kullanım oranları, sanayi üretim endeksi, toptan eşya fiyatları, ihracat, ithalat, iç borç stoku, portföy yatırımları, gsyih, toplam rezerv, mevduat hacmi, ödemeler dengesi, cari açık, doğrudan yatırımlar, kamu harcamaları, gayrisafi sabit sermaye yatırımı ve petrol fiyatları olarak belirlenmiştir. Çalışmada, veri seti kriz öncesi ve kriz sonrası olarak iki bölüme ayrılıp, 2001 krizinin etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla 2000Q4-2001Q4 verileri analize dahil edilmemiştir. Çalışmada

Philips-Perron ve ADF testleri ve Yapay Sinir Ağları modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, 1992-2006 dönemi boyunca banka kârlılığının faiz oranlarına bağlı olarak değiştiği, ancak analiz kriz verileri dikkate alınmadan yapıldığında bankacılık sektörü kârlarının enflasyon oranlarına bağımlı olduğu buna rağmen aktif getirisi üzerinden incelendiğinde, ihracat, kamu harcamaları ve gayrisafi sabit sermaye yatırımlarının etkisi olduğu belirtilmiştir. Aktif kârlılığını en çok etkileyen değişkenin ise ihracat olduğu belirtilmiştir.

Yıldırım (2008) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektörünün kârlılık oranlarının 2002-2007 döneminde, mikro ve makro değişkenlerden nasıl etkilendiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı; bağımsız değişken olarak kullanılan mikro değişkenler; özkaynakların, kredilerin, menkul kıymetlerin, likit varlıkların ve bilanço dışı işlemlerin toplam varlıklara oranı; makro değişkenler ise tüketici fiyatları enflasyonu, bütçe dengesinin sanayi üretim endeksine oranı ve sanayi üretim endeksi olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkenlerin mikro ve makro belirleyicileri Çoklu Regresyon Yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışma sonuçlarında, bütçe dengesi, durağan hale getirilmiş aylık sanayi üretim endeksi, özkaynakların varlıklara oranının durağan hale getirilmiş biçimi ve istatistiki olarak anlamlı olmamakla birlikte kredilerin ve menkul kıymetlerin toplam varlıklar içerisindeki payının durağan hale getirilmiş biçimleri aktif kârlılığını pozitif yönde; bilanço dışı işlemlerin varlıklara oranının durağan hale getirilmiş biçimi, aylık tüketici enflasyon oranı ve istatistiki olarak genel kabul gören seviyede anlamlı olmamakla birlikte likit varlıkların toplam varlıklara oranının aktif kârlılığını negatif yönde etkilediği belirtilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre bütçe dengesi, durağan hale getirilmiş aylık sanayi üretim endeksi, özkaynakların varlıklara oranının durağan hale getirilmiş biçimleri ve istatistiki olmamakla birlikte menkul kıymetlerin ve kredilerin toplam varlıklar içerisindeki payının durağan hale getirilmiş biçimi ile likit varlıkların toplam varlıklara oranının özkaynak kârlılığını pozitif yönde; bilanço dışı işlemlerin varlıklara oranının durağan hale getirilmiş biçimi ile aylık tüketici enflasyon oranının özkaynak kârlılığını negatif yönde etkilediği belirtilmiştir.

Bumin (2009) tarafından yapılan çalışmada Türk bankacılık sektörünün 2002-2008 dönemindeki kârlılık performansının oran analizi yöntemiyle incelenmesi

amaçlanmıştır. Çalışmada bankacılık sektörünün kârlılık analizi için temel kârlılık oranı olan özkaynak kârlılık oranı esas alınarak kârlılık alt bölümlere ayrıştırılarak incelenmiştir. Özkaynak kârlılık oranı, aktif kârlılık oranı ve sermaye çarpanı olarak; aktif kârlılık oranı, varlık kullanım oranı ve net kâr marjı olarak ayrılmıştır. Varlık kullanım oranı da toplam gelirlerin ayrıştırılmasıyla elde edilen iki alt oranın toplamından oluşmaktadır. Bu oranlar ise net faiz marjı olarak da bilinen ve toplam faiz gelirlerinden toplam faiz giderlerinin çıkarılmasıyla elde edilen net faiz gelirleri/aktifler oranı ile toplam faiz dışı gelirler/aktifler şeklinde belirtilmiştir. Son olarak net kâr marjı, diğer faaliyet giderleri/toplam gelirler oranı, kredi ve diğer alacaklar değer düşüş karşılığı/toplam gelirler oranı ve vergi karşılığı/toplam gelirler oranı olarak üç alt orana ayrılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, Türk bankacılık sektörünün 2007 yılına kadar kârlılığında artışlar yaşandığı, bu artışlar kapsamında yabancı bankaların sektöre olan ilgisinin arttığı belirtilmiştir. 2008 yılında ise dünya ekonomilerinde ve küresel finans piyasalarında yaşanan dalgalanmalardan Türk ekonomisinin de etkilenmesi sonucunda sektörün kârlılığında düşüş yaşandığı da çalışmanın bir diğer sonucu olarak belirtilmiştir. Ayrıca, 2008 yılının son çeyreğinde takipteki alacaklar oranının artması sonucunda sorunlu hale gelen krediler için ayrılan karşılıkların sektörün kârlılığını önemli ölçüde düşürdüğü belirtilmiştir.

Dağdır (2010) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de makro ekonomik değişkenlerin banka kârlılığını nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Banka kârlılığının belirleyicisi olarak faiz marjı değişkeni alınmış, açıklayıcı temel makro ekonomik göstergeler olarak ise sanayi üretim endeksi, üretici fiyat endeksi ve gayri safi yurtiçi hasıla değişkenleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki tam logaritmik regresyon modelleri ile tahmin edilmiş ve modellere ait teşhis edici testler yapılmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan serilerin durağanlıkları Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) Testi ile sınanmış ve Engel Granger 2 aşamalı eşbütünleşme analizi ile uzun dönem denge ilişkileri analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda; faiz marjı ile üretici fiyatları endeksi arasındaki ilişki negatif bulunmuştur. Çalışmada kullanılan dönem için gsyih değişkeninin faiz marjı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Faiz marjı ile sanayi üretim endeksi arasında tahmin edilen regresyon sonucunda % 4.17’lik bir elastikiyet elde edilmiş ve ilişkinin yönü negatif bulunmuştur. Modelin açıklama gücü % 87 çıkarak sanayi üretiminin faiz marjı değişkeni üzerinde oldukça etkili bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca

çalışmada, faiz marjı ile sanayi üretim endeksi, gsyih ve üretici fiyat endeksi değişkenlerinin Engel Granger 2 aşamalı yöntemine göre eşbütünlük oldukları ve uzun dönemde paralel hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Alp, Ban Demirgüneş ve Kılıç (2010) tarafından yapılan çalışmada, 2002-2009 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarda kârlılığın içsel belirleyicilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 2002-2009 yılları arasındaki sekiz yıllık dönemde Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarından, kamusal ve özel sermayeli bankaların finansal verilerinden oluşan bir örneklem kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni aktif kârlılığı, bağımsız değişkeni; büyüklük (banka büyüklüğü), risk yönetimi, likidite, yönetim etkinliği (gider yönetimi) ve sermaye yeterliliği (yapısı) olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında ise sermaye yeterliliğinin (yapısının) ve banka büyüklüğünün Türk bankalarında kârlılığı olumlu yönde; faaliyet giderlerinin artmasının ve likiditenin artmasının kârlılığı olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılan diğer bağımsız değişken olan kredi riski ile kârlılık arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Alper ve Anbar (2011) tarafından yapılan çalışmada, 2002-2010 yılları arasında Türkiye’deki bankaların kârlılıkları üzerinde etkili olan bankaya ait değişkenleri ve makroekonomik değişkenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı ve özkaynak karlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, banka kârlılığını aktif büyüklüğünün ve faiz dışı gelirlerin pozitif yönde etkilediği, takipteki kredilerin boyutunun ve kredi portföyü büyüklüğünün negatif yönde etkilediği belirtilmiştir. Makroekonomik değişkenlerden ise sadece reel faizin kârlılığı pozitif yönde etkilediği belirtilip, çalışma çerçevesinde ele alınan diğer makroekonomik faktörlerin kârlılık üzerinde etkili olmadığı ifade edilmiştir.

Çerçi (2011) tarafından yapılan çalışmada, Ocak 2003-Mayıs 2010 tarihleri arasında, Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılıklarını etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan ekonomik analizde bankaların kârlılığına ilişkin aktif kârlılığı ve net faiz marjı temel ölçüt olarak kullanılmıştır. Bu iki temel kârlılık ölçüsünü belirleyen değişkenler olarak;

toplam kredilerin toplam mevduata oranı, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, faiz dışı giderlerin net kara oranı, takipteki alacaklar karşılığının takipteki alacaklara oranı ve para arzındaki büyüme oranı ele alınmıştır. Sayılan açıklayıcı değişkenlerin, açıklanan değişkenler üzerindeki etkisi, çoklu regresyon yöntemi ile analiz edilmiş ve analizde en küçük kareler tahmin yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın, sonuçlarında, Türk ticari bankalarının aktif kârlılığını, toplam kredilerin toplam mevduata oranının ve faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranının olumlu yönde; faiz dışı giderlerin net kara oranı ise olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Takipteki alacaklar karşılığının takipteki alacaklara oranı ve para arzındaki büyüme ile ticari bankaların aktif kârlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı belirtilmiştir. Diğer kârlılık göstergesi olan net faiz marjı değişkeninin sonuçlarında ise, toplam kredilerin toplam mevduata oranının, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranının ve takipteki alacak karşılıklarının takipteki kredilere oranının net faiz marjını aynı yönde etkilediği ifade edilmiştir. Faiz dışı giderlerin net kâra oranı ve para arzındaki büyüme ile net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı bulgulara ulaşılamadığı da araştırmanın bir diğer sonucu olarak belirtilmiştir.

Taşkın (2011) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki 1995-2009 yılları arasında faaliyet gösteren ticari bankaların performanslarını etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yöntem olarak panel veri analizi kullanılmış, performans ölçütü olarak ise aktif kârlılığı, net faiz marjı ve özkaynak kârlılığı dikkate alınmıştır. Çalışmanın içsel belirleyicileri, Toplam Krediler/Toplam Aktifler, Aktif Büyüklüğü, Özkaynaklar/Toplam Aktifler, Özel Karşılıklar/Toplam Krediler, Personel Giderleri/Toplam Gelirler, Bilanço Dışı Faaliyetler/Toplam Aktifler, Yabancı Banka; makro belirleyicileri ise, Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), Sanayi Üretim Endeksi, Faiz Oranı, Enflasyon Oranı, 2001 Krizi olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarında makroekonomik değişkenlerden sadece üretim endeksinin banka kârlılığını etkilediği belirtilmiştir. Krizin ise hem faiz marjlarını hem de aktif kârlılığını olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. Bilanço dışı faaliyetlerin de bankacılık performansını açıklamada etkili bir bileşen olduğu ifade edilip bu ifadeyi destekler nitelikte olarak bankaların verdikleri teminat mektuplarının açılan akreditiflerin % 1 istatistiksel anlamlılık düzeyinde net faiz marjının % 5'ini açıkladığı belirtilmiştir. Ayrıca, faiz oranındaki değişim, enflasyon ya da gayrisafi yurtiçi hasıladaki değişimin banka performansına istatistiksel olarak

anlamli bir etkisi bulunamamıştır. Ayrıca, çalışma sermaye yeterliliğinin bankacılık performansı açısından önemini bir kez daha göstermiştir.

Çoban ve Şahin (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1990-2010 yılları arasında Türkiye’de Merkez Bankası tarafından yürütölen para politikasının bankaların kârlılıkları üzerine etkileri analiz edilmiştir. Çalışmada açıklayıcı değışken olarak reeskont oranı, banka mevduat faiz oranı, disponobilite oranı ve zorunlu karşılık oranları dikkate alınmıştır. Çalışmada ADF birim kök testi, eş-bütünleşme testi, granger nedensellik testi ve regresyon testlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, çalışmada bankalar kamu sermayeli banka, özel sermayeli banka ve katılım bankası olarak ayrı ayrı analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında kamu sermayeli bankalarda kârlılığı, zorunlu karşılık oranlarının olumlu yönde; disponobilite oranı, banka mevduat faiz oranı ve reeskont oranının ise olumsuz yönde etkilediğı belirtilmiştir. Özel sermayeli bankalarda kârlılığı, zorunlu karşılık oranlarının ve banka mevduat faiz oranlarının olumlu yönde, disponobilite oranının ve reeskont oranının olumsuz yönde etkilediğı belirtilmiştir. Katılım bankalarında ise kârlılığı reeskont oranlarının ve zorunlu karşılık oranlarının olumlu yönde, disponobilite oranının ve banka mevduat faiz oranının olumsuz yönde etkilediğı belirtilmiştir.

Doğru (2011) tarafından yapılan çalışmada, örnek olarak seçölen orta ölçekli bir bankanın 2005-2010 yılları arasında kârlılığa dayalı performansının incelenmesi ve böylece bankanın karını maksimize edebilmesi için izlemesi gereken stratejilere ışık tutmak ve değıerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Çalışmada kârlılık ölçütü olarak aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjı dikkate alınmıştır. Çalışmanın bağımsız değışkenleri ise Toplam Krediler/Toplam Mevduat, Toplam Özkaynak/Toplam Aktif, Toplam Krediler/Toplam Aktif, Faiz Dışı Giderler Toplamı/Toplam Aktif, Likit Varlıklar Toplamı/Toplam Aktif, Menkul Değıerler Cüzdanı Toplamı/Toplam Aktif, Tahsili Gecikmiş Alacaklar (Net)/Toplam Aktif, Personel Harcamaları/Toplam Aktif, Toplam Mevduat/Toplam Aktif, (YP Yükümlölükler-YP Varlıklar)/Toplam Aktif, Log(Aktif), Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif, Net Faiz Geliri/Toplam Gelir olarak belirtilmiştir. Çalışmada SAS Programı ile Çoklu Regresyon Analizi ve Regresyon Analizi ile Autoregressive Errors yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, analize konu bankanın aktifteki büyümesinin kârlılığı desteklediğı faiz dışı gelirlerin yüksekliğinin bir noktadan

sonra kârlılığı olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Üç farklı kârlılık göstergesinde de personel harcamalarının belirleyici bir özellik olduğu belirtilip bağımlı değişkenlerle ilişkisinin pozitif yönlü olduğu ifade edilmiştir. Bankanın aktifindeki büyümesinin kârlılığını olumlu yönde etkilediği ancak kredilerindeki büyümenin kârlılığı ve yüksek faiz marjını aynı oranda desteklemediği belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında ayrıca Toplam Krediler/Toplam Aktifler açıklayıcı değişkeni ile bağımlı değişkenler aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı arasında negatif ilişki olduğu bu yüzden kredilerdeki büyümenin kârlılığın ana belirleyicilerinden biri olmadığını gösterdiği ifade edilmiştir. Çalışmanın diğer bir sonucu ise aktif kârlılığı ile Faiz Dışı Giderler Toplamı/Toplam Aktif değişkeni arasındaki ilişkinin negatif bulunmasıdır. Çalışmada son olarak ise faiz dışı gelirlerin artmasının net faiz marjı üzerinde olumsuz bir etki bıraktığı olarak belirtilmiştir.

Gündoğdu ve Aksu (2011) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 1994-2008 yıllarını kapsayan dönemde ticari bankalar kapsamında aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve sermaye karlılığı ile makroekonomik değişkenler (reel faiz, fiyatlar genel düzeyi, bütçe açığı ve sanayi üretim endeksi) arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Sınır Testi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, reel faiz oranlarının uzun dönemde, aktif kârlılığı üzerindeki etkisinin pozitif, sermaye kârlılığı üzerindeki etkisinin ise negatif olduğu, parametrelerin ise istatistiki olarak anlamsız olduğu; kısa dönemde ise aktif kârlılığı ve sermaye kârlılığı üzerindeki net etkisinin pozitif yönlü ve istatistiki olarak anlamlı olduğu belirtilmiştir. Fiyatlar genel düzeyinin aktif kârlılığı üzerindeki etkisinin uzun dönemde negatif yönlü ve istatistiki olarak oldukça anlamlı; kısa dönemde cari ve gecikmeli değerlerinin net etkisi itibariyle negatif yönlü ve istatistiki olarak düşük düzeyde anlamlı olduğu ifade edilmiştir. Sermaye kârlılığı üzerindeki etkisinin ise uzun dönemde negatif yönlü ve istatistiki olarak oldukça anlamlı; kısa dönemde net etkisi itibariyle pozitif yönlü ve genel olarak anlamsız olduğu belirtilmiştir. Konsolide bütçe açığı ve sanayi üretim endeksinin her iki kârlılık rasyosu üzerindeki etkisinin uzun ve kısa dönemde pozitif yönlü, 2001 krizinin ise her iki kârlılık rasyosu üzerindeki etkisinin negatif yönlü olduğu belirtilmiştir. Sonuçlarda son olarak ise aktif ve sermaye kârlılıklarının kendi gecikmeli değerlerinden de etkilendiği belirtilerek, kısa dönemde kendi gecikmeli değerlerinin her iki kârlılık rasyosu üzerindeki net etkisinin pozitif yönlü olduğu belirtilmiştir.

Kırkulak-Uludağ ve Gökmen (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1999-2009 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe kârlılığın belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, aktif büyüklüğü fazla olmayan bankaların aktiflerini iyi kullanarak yüksek kârlar elde ettiği, özkaynağı düşük olan bankaların daha kârlı olduğu ve yabancı bankaların personel verimliliklerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Enflasyon oranı ile kârlılık arasında pozitif ilişki olduğu ve ekonomik büyümeye paralel olarak bankaların kârlarının arttığı ifade edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında ayrıca, banka kârlarının oynak bir yapıya sahip olduğu ve Türk bankacılık sektöründe elde edilen kârların istikrarlı olmadığı belirtilmiştir.

Gülhan ve Uzunlar (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1990-2008 yılları arasında Türkiye’de bankacılık sektöründe kârlılığın belirleyicilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada 1990-2000 arası dönem I. Dönem ve 2002-2008 arası dönem II. Dönem olarak adlandırılmıştır. Kârlılık anlayışının değişebileceği gerekçesiyle kamu, yatırım ve kalkınma bankaları çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca yıllar itibariyle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilen bankalar da yine çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmada Panel Veri Analizi Yöntemi kullanılmış, kârlılık ölçütü olarak aktif kârlılığı dikkate alınmıştır. Çalışmanın açıklayıcı değişkenleri bankalara özgü değişkenler, makroekonomik değişkenler ve sektörle ilgili değişkenler olarak 3 grupta incelenmiştir. Çalışmada bankalara özgü değişkenler, sermaye, faaliyet giderleri, likidite, menkul değerler cüzdanı, takipteki krediler, büyüklük; makroekonomik değişkenler enflasyon, gsyih büyüme oran; sektörle ilgili değişkenler ise sektör payı ve yoğunlaşma olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, sermaye değişkeni ile kârlılık arasındaki ilişkinin her iki dönem için pozitif; personel giderleriyle kârlılık arasındaki ilişkinin I. dönem için pozitif, II. Dönem için ise negatif; likidite değişkeniyle kârlılık arasındaki ilişkinin I. dönem için tüm ve yabancı bankalar modeli için pozitif, yerel bankalar için ise negatif, II. Dönem için negatif; banka büyüklüğü değişkeni ile kârlılık arasındaki ilişki I. dönem için pozitif, II. Dönem için ise tüm bankalar modeli hariç diğer modellerde pozitif; menkul değerler cüzdanı ile kârlılık arasındaki ilişki I. dönem için yabancı bankalar modeli hariç diğer modeller için pozitif, II. Dönem için ise tüm ve yabancı banka modellerinde pozitif, yerel bankalar modelinde ise negatif; takipteki krediler ile kârlılık arasındaki ilişki I. dönem için yabancı bankalar ve tüm

bankalar modeli için negatif, yerel bankalar modeli için pozitif, II. Dönem için takipteki krediler sonuçları I. dönemle benzerlik gösterdiği belirtilmiştir. Enflasyon oranıyla kârlılık arasındaki ilişkinin I. dönemde tüm modeller için pozitif; II. dönem için yerel bankalar modelinde pozitif, tüm bankalar ve yabancı bankalar modelleri için negatif olduğu; GSYİH ile kârlılık arasındaki ilişkinin I. dönemde yerel bankalar modelinde pozitif, tüm bankalar modelinde pozitif ve yabancı banka modelinde negatif, II. dönemde ise tüm bankalar ve yerel bankalar modelinde pozitif, yabancı banka modelinde ise negatif olduğu belirtilmiştir. Bankacılık sektörünün ekonomideki payının kârlılıkla ilişkisinin I. dönemde tüm modellerde pozitif, II. dönemde ise negatif; sektördeki yoğunlaşmanın kârlılıkla ilişkisinin I. dönem için yerel ve yabancı banka modellerinde negatif, II. dönem için ise tüm bankalar ve yabancı banka modellerinde pozitif olduğu ifade edilmiştir.

Çerçi, Kandır ve Önal (2012) tarafından yapılan çalışmada Ocak 2003- Mayıs 2010 tarihleri arasında Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılıklarını etkileyen faktörleri araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı ve net faiz marjı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın açıklayıcı değişkenleri olarak ise takipteki alacaklar karşılığının takipteki kredilere oranı, faiz dışı giderlerin net kara oranı, kredilerin mevduata oranı, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı ve makro değişken olarak para arzındaki büyüme oranı kullanılmıştır. Değişkenler çoklu regresyon modeliyle analiz edilmiş, analizde en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, aktif kârlılığını, toplam kredilerin toplam mevduata oranının ve faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranının olumlu yönde; faiz dışı giderlerin net kara oranının ise olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Takipteki alacaklar karşılığının takipteki alacaklara oranı ve para arzındaki büyüme ile mevduat bankalarının aktif kârlılığı arasında önemli bir ilişki bulunmadığı ifade edilmiştir. Net faiz marjını açıklayan değişkenlere bakıldığında ise toplam kredilerin toplam mevduata oranının, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranının ve takipteki alacak karşılıklarının takipteki kredilere oranının, net faiz marjını aynı yönde etkilediği görülmektedir. Faiz dışı giderlerin net kâra oranı ve para arzındaki büyüme ile net faiz marjı arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılamadığı da çalışmanın bir diğer sonucu olarak belirtilmiştir.

İskenderoğlu, Karadeniz ve Atioğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada Türk bankacılık sektöründe ticari bankalarda büyüklük, büyüme ve sermaye yapısı kararlarının kârlılığa etkisi incelenmiştir. Çalışmada İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na (İMKB) kote 13 bankanın 2004-2009 yılları arasındaki çeyrek dönemlik finansal verileri üzerinde Arellano-Bover/ Blundell-Bond sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken olarak aktif kârlılığı ve zkaynak kârlılığı ayrı ayrı analizlere dahil edilmiştir. Kârlılığın belirleyicileri olarak sermaye yapısı, büyüklük ve büyüme değişkenleri kullanılmış ayrıca analizlere kurumlar vergisi oranı da dahil edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlarda, aktif kârlılığı ile zkaynak kârlılığının gecikmeli değerlerinin tüm modellerde anlamlı ve pozitif sonuçlar vermesinin elde edilen kârların kalıcılığını gösterdiği belirtilmiştir. Sermaye yapısı değişkenlerinden olan mevduatların özkaynaklara oranı bankaların aktif kârlılığı ve zkaynak kârlılığı üzerinde negatif etkili olduğu belirtilmiştir. Aktif büyüklüğü ile zkaynak büyüklüğünün bankaların aktif kârlılığı ve zkaynak kârlılığı üzerinde pozitif etkisi olduğu saptanmıştır. Fakat aktiflerdeki büyüme ile özkaynaktaki büyümenin sadece zkaynak kârlılığı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu aktif kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise kurumlar vergisi oranının banka kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığıdır.

Jamal, Hamidi ve Karim (2012) tarafından yapılan çalışmada Malezya'daki 16 ticari bankanın kârlılığını etkileyen makroekonomik faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise enflasyon, ekonomik büyüme, faiz oranı, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi olarak belirtilmiştir. Çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında aktif kârlılığını enflasyon, ekonomik büyüme, faiz oranının pozitif yönde; sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyinin ise negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Demirel, Atakişi ve Abacioğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki Mart 2002-Haziran 2012 dönemindeki bankaların faaliyet oranlarını ve kârlılık eğilimlerini analiz etmek amaçlanmıştır. Çalışmada, zel, kamu ve yabancı ticari bankaların gruplarının faaliyet oranları ve kârlılık göstergeleri zaman serisi-

panel veri analizi yöntemiyle karşılaştırılmıştır. Çalışmada seçilen finansal oranlar ise aktif kârlılığı, net faiz marjı, özkaynak kârlılığı, özel karşılıklar sonrası net faiz gelirleri/toplam aktifler, diğer faaliyet giderleri/toplam aktifler, Türk Parası (TP) aktifleri/toplam aktifler, TP pasifleri/toplam pasifler, Yabancı Para (YP) aktifleri/YP pasifleri olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, özel karşılıklar sonrası net faiz geliri/toplam aktifler oranında kamu sermayeli ticari bankalarının belirgin bir biçimde yabancı sermayeli ve özel sermayeli ticari bankalardan daha kârlı olduğu belirtilmiştir. Net dönem kârı (zararı)/toplam aktifler ile net dönem kârı (zararı)/özkaynaklar 2001 yılı kriz sonrası, 2002 dönemi içerisinde kamu sermayeli ticari bankalar ve özel sermayeli ticari bankalar yüksek kârlılığı paylaşıyor, 2012 yılında kamu sermayeli ticari bankaların toplam aktiflere ve özkaynaklara göre net dönem kârlarını belirgin bir şekilde artırdığı belirtilmiştir. Net faiz geliri/toplam aktiflerde yabancı sermayeli bankaların daha yüksek kârlılık göstergelerine sahip olduğu ancak belirtilen yıllarda bu durumun azalarak süregeldiği ise çalışmanın bir diğer sonucu olarak belirtilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonuçlarında, bir diğer kârlılık ölçütü olarak kullanılan “personel giderleri/toplam aktif” ve “operasyonel giderler/toplam aktif” aralarında kamu bankalarının daha verimli çalıştığı, buna rağmen yabancı sermayeli bankaların belirtilen oranlarda yüksek değerler taşıdığı; ayrıca kamu sermayeli bankaların (personel giderleri+kıdem tazminatı/toplam aktiflerde ve diğer faaliyet giderleri/toplam aktifler değerlerinde de yüksek verimlilik gösterdiği belirtilmiştir.

Riaz (2013) tarafından yapılan çalışmada Pakistan’da 2006-2010 döneminde 32 ticari bankanın kârlılığını etkileyen bankalara özgü ve makroekonomik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise büyüklük, kredi riski, mevduat/aktifler, faiz oranı, faaliyet verimliliği, toplam kredi/toplam aktif, gayrisafi yurtiçi hasıla oranı, tüketici fiyat endeksi olarak ifade edilmiştir. Çalışmada regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında aktif kârlılığını kredi riski, faaliyet verimliliği, gayrisafi yurtiçi hasıla oranının pozitif yönde; tüketici fiyat endeksi ve faiz oranının negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir. Özkaynak kârlılığını ise toplam kredi/toplam aktif, mevduat/aktifler, gayrisafi yurtiçi hasıla oranı, büyüklük değişkenlerinin pozitif yönde; kredi riski,

faaliyet verimliliği, faiz oranı ve tüketici fiyat endeksinin negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Almumani (2013) tarafından yapılan çalışmada Amman Menkul Kıymetler Borsası'nda yer alan Jordanian ticari bankalarının 2005-2011 döneminde kârlılıklarını belirleyen kontrol edilebilir değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri maliyet etkinliği, likidite, kredi portföyünün yapısı, kredi riski, sermaye yeterliliği ve banka büyüklüğü olarak ifade edilmiştir. Çalışmada regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. çalışmanın sonuçlarında aktif kârlılığını likidite ve krdi riskinin pozitif yönde; maliyet etkinliği, kredi portföyünün yapısı, sermaye yeterliliği ile banka büyüklüğünün negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Onuonga (2014) tarafından yapılan çalışmada Kenya'da 2008- 2013 döneminde altı büyük ticari bankanın kârlılığını belirleyen içsel faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise faiz dışı gelirler/toplam faaliyet gelirleri, toplam faaliyet giderleri/toplam aktifler, toplam krediler/toplam aktifler, mülkiyet (sahiplik), aktif logaritması, özkaynaklar/aktifler olarak ifade edilmiştir. Çalışmada genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi kullanılmış ve değerlendirmeler bu yönteme göre yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında ise aktif kârlılığını faiz dışı gelirler/toplam faaliyet gelirleri, toplam krediler/toplam aktifler, mülkiyet (sahiplik), aktif logaritması, özkaynaklar/aktifler değişkenlerinin pozitif yönde; toplam faaliyet giderleri/toplam aktifler değişkeninin ise negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Pan ve Pan (2014) tarafından yapılan çalışmada Çin'de 1998-2012 döneminde yer alan 10 ticari bankanın kârlılığını belirleyen dışsal faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise ekonomik büyüme, para politikası, enflasyon, finansal pazardaki gelişmeler olarak belirtilmiştir. Çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. çalışmanın sonuçlarında aktif kârlılığını ekonomik büyüme, enflasyon ve para politikalarının pozitif yönde; finansal pazardaki gelişmelerin ise negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Kiganda (2014) tarafından yapılan çalışmada Kenya'da 2008-2012 döneminde banka kârlılığı üzerinde etkili olan makroekonomik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni aktif kârlılığı olarak belirtilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri gayrisafi yurtiçi hasıla, enflasyon, döviz kuru olarak belirtilmiştir. Çalışmada sıradan en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında gayrisafi yurtiçi hasıla, enflasyon ve döviz kurunun 2008-2012 döneminde yer alan özkaynakla sınırlanmış bankaların kârlılıkları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı ifade edilmiştir.

Tablo 1. Banka Kârlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Değişkenler

Bağımlı Değişken(ler)	Bağımsız Değişkenler	Yazarlar
		Ho ve Saunder(1981)
ROA, ROE	reel faiz, yoğunlaşma oranı, kamu mülkiyeti özkaynak, personel gideri, likidite	Molyneux ve Thornton (1992)
NIM, ROA	duran aktif, kredi, mevduat, faiz dışı gider, yabancı mülkiyeti, reel faiz, enflasyon, büyüme oranı, zorunlu karşılık oranı, vergi oranı, mevduat sigorta sisteminin varlığı, yoğunlaşma, borsa piyasa kapitalizasyon	Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999)
NIM	net faiz dışı gider, faiz getirisi olmayan aktifler, özkaynaklar, faiz oranı oynaklığı	Saunders ve Schumacher (2000)
ROA, ROE, NIM	özkaynak, işsizlik oranı, enflasyon, personel gideri, kredi piyasa payı	Abreu ve Mendes (2002)
ROA, ROE, NIM	özkaynak, likidite, personel gideri, piyasa payı, mevduat, net takipteki alacak, menkul kıymet, yabancı para pozisyonu	Kaya (2002)
NIM, GENEL GİD	banka düzenlemeleri, piyasa yapısı, ulusal kurumlar, sektördeki yoğunlaşma oranı, ekonomik özgürlük, mülkiyet hakları	Demirgüç-Kunt, Laeven ve Levine (2003)
NIM	banka sektördeki yoğunlaşma, banka ücret ve komiyon gelirleri	Maudos ve Guevara (2004)
ROA, ROE, NIM	faiz dışı gider, özkaynak, kredi, faiz dışı gelir, banka büyüklüğü, enflasyon, büyüme oranı, konsantrasyon, bankacılık sektör büyüklüğü, borsa piyasa kapitalizasyon.	Tunay ve Silpar (2006a)
ROA, ROE, NIM	faiz dışı gider, özkaynak, kredi, faiz dışı gelir, banka büyüklüğü, enflasyon, büyüme oranı, konsantrasyon, bankacılık sektör büyüklüğü, borsa piyasa kapitalizasyon.	Tunay ve Silpar (2006b)
ROA, ROE	enflasyon, sanayi üretim endeksi, iç borç, dış borç, faiz oranı döviz kuru ve gsmh	Dinç (2006)
ROA, NIM	faiz gelirleri, özkaynaklar, krediler, takipteki alacaklar, faiz dışı gelirler, büyüklük,	Atasoy (2007)

	enflasyon, gsmh, reel büyüme oranı	
NIM	faiz gelirleri, yoğunlaşma, büyüklük, borsa piyasa kapitalizasyon, net ücret ve komisyon gelirleri, özkaynaklar, operasyonel maliyet	Erol (2007)
ROA,ROE, Net Kar	gecelik faiz oranı, mevduat faiz oranı, reel kur tüfe, altın, vadeli mevduat miktarı, kredi hacmi, kapasite kullanım oranları, sanayi üretim endeksi, toptan eşya fiyatları, ihracat, ithalat, iç borç stoku, portföy yatırımları, gsyih, toplam rezerv, mevduat hacmi, ödemeler dengesi, cari açık, doğrudan yatırımlar, kamu harcamaları, gayrisafi sabit sermaye yatırımı ve petrol fiyatları	Şerbetli (2008)
ROA, ROE	(özkaynaklar, krediler, menkul kıymetler, likit varlıklar ve bilanço dışı işlemler)/toplam aktifler, tüketici fiyatları enflasyonu, bütçe dengesinin sanayi üretim endeksine oranı ve sanayi üretim endeksi	Yıldırım (2008)
ROE		Bumin (2009)
NIM	faiz marjı, sanayi üretim endeksi, gsyih, enflasyon	Dağdır (2010)
ROA	büyükük, risk, likidite, faaliyet giderleri, özkaynaklar	Alp, Ban, Demirgüneş ve Kılıç (2009)
ROA, ROE	büyükük, özkaynaklar, likidite, krediler ve takipteki krediler, mevduat, gelir-gider yapısı, reel gsyih artış oranı, enflasyon, reel faiz	Alper ve Anbar (2011)
ROA, NIM	Toplam krediler/ toplam mevduat, faiz dışı gelir/toplam aktifler, faiz dışı giderler/net kar, takipteki alacaklar karşılığı/takipteki alacaklar, para arzındaki büyüme	Çerçi (2011)
ROA, ROE, NIM	enflasyon, faiz oranı, 2001 krizi, büyüklük, kredi, mevduat, faiz dışı gider, yabancı mülkiyeti, personel giderleri, kişi başına gsmh, sanayi üretim endeksi	Taşkın (2011)
	reeskont oranı, banka mevduat faiz oranı, disponibilite oranı ve zorunlu karşılık oranı	Çoban ve Şahin (2011)
ROA, ROE, NIM	kredi, özkaynak, faiz dışı gider, likit varlıklar, menkul değerler, tahsili gecikmiş alacaklar, personel harcamaları, net faiz geliri	Doğru (2011)
ROA, ROE, SERMAYE KARLILIĞI	reel faiz, fiyatlar genel düzeyi, bütçe açığı, sanayi üretim endeksi	Gündoğdu ve Aksu (2011)
ROA	özkaynaklar,kredi riski, personel verimliliği, büyüklük, faiz dışı giderler, sahiplik yapısı, yoğunlaşma, enflasyon, büyüme	Kırkulak-Uludağ ve Gökmen (2011)
ROA	sermaye, faaliyet giderleri, likidite, menkul değerler cüzdanı, takipteki krediler, büyüklük, enflasyon, gsyih büyüme oranı, sektör payı yoğunlaşma	Gülhan ve Uzunlar (2011)

ROA, NIM	takipteki alacaklar karşılığı/takipteki krediler, faiz dışı gider/net kar, krediler/mevduatlar, faiz dışı gelir/toplam aktif, para arzındaki büyüme oranı	Çerçi, Kandır ve Önal (2012)
ROA, ROE	sermaye yapısı, büyüklük, büyüme, kurumlar vergisi oranı	İskenderoğlu, Karadeniz ve Atioğlu (2012)
ROA	enflasyon, ekonomik büyüme, faiz oranı, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi	Jamal, Hamidi ve Karim (2012)
ROA, ROE, NIM	(özel karşılıklar sonrası net faiz gelirleri, diğer faaliyet giderleri, Türk Parası (TP) aktifleri)/ toplam aktifler, TP pasifleri/toplam pasifler, Yabancı Para (YP) aktifleri /YP Pasifleri	Demirel, Atakişi ve Abacıoğlu (2013)
ROA	maliyet etkinliği, likidite, kredi portföyünün yapısı, kredi riski, sermaye yeterliliği, banka büyüklüğü	Almumanı (2013)
ROA, ROE	büyüklük, kredi riski, mevduat/aktifler, faiz oranı, faaliyet verimliliği, kredi/aktifler, gsyih, tüfe	Riaz (2013)
ROA	faiz dışı gelir/faaliyet gelirleri, faaliyet giderleri/aktifler, krediler/aktifler, özkaynaklar/aktifler, aktif logaritması, mülkiyet	Onuonga (2014)
ROA	gsyih, enflasyon, döviz kuru	Kiganda (2014)
ROA	ekonomik büyüme, para politikası, enflasyon, finansal pazardaki gelişmeler	Pan ve Pan (2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARDA KÂRLILIĞI BELİRLEYEN FAKTÖRLER: TÜRK TİCARİ BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Bu bölümde öncelikle çalışmanın amacı ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra analizde kullanılan veriler ve bu verilerin sağlandığı kaynaklar, çalışma esnasında karşılaşılan kısıtlar belirtilip, değişkenler ile ilgili bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Son olarak ise çalışmada kullanılan analiz yöntemi açıklanıp, çalışmadan elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Finansal sistem, tasarruf sahiplerindeki fon fazlalığını fon ihtiyacı olan birey ya da kurumlara aktarmada köprü görevi görmektedir. Bir ülkede finansal sistemin iyi veya kötü işlemesi o ülkenin finansal pazarındaki kârlılığı doğrudan etkilemektedir. Sistemin iyi işlemesi durumunda tasarruf sahiplerinden fon ihtiyacı olan birimlere aktarılan fon miktarı artacaktır. Bu sayede, finansal sistem içerisinde hizmet veren finansal aracı kuruluşların verimliliği artacak ve bu artış tüketicilere de olumlu bir şekilde yansımaya olacaktır. Sistemin kötü işlemesi durumunda ise belirtilen durumların tam tersi gerçekleşecektir. Finansal sistem içerisinde finansal aracılık görevini üstlenen en önemli kuruluş bankalardır. Özellikle banka bazlı finansal sisteme sahip olan ülkelerde toplanan mevduatların verimli bir şekilde değerlendirilmesi görevi ile bankaların taşıdığı hayati önem tartışılmazdır. Bu çalışmada Türkiye’de ticari bankacılık sektörünün Aralık 2002-Aralık 2013 yılları arasında kârlılığını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Dünya’da ve Türkiye’de banka kârlılığına ilişkin literatür oldukça geniş olmakla birlikte, bu çalışmanın kapsadığı dönem ve verilerin frekansı ile güncel literatüre katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın diğer çalışmalardan ayrılan yönü sadece konsolide mali tablo düzenleyen ticari bankaların üçer aylık verileriyle çalışılmış olmasıdır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde bankaların kârlılık göstergeleri sadece makroekonomik değişkenler ile sadece bankalara özgü değişkenler ya da hem makroekonomik değişkenler hem de bankalara özgü

değişkenlerin birlikte yer aldığı modeller ile tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, ticari bankaların aktif kârlılıkları, özkaynak kârlılıkları ve net faiz marjları; hem makroekonomik değişkenler hem de bankalara özgü değişkenler kullanılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Kısıtları

Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılıklarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışma sürecinde bir takım kısıtlarla karşılaşılmıştır. Karşılaşılan kısıtlar aşağıdaki gibidir:

- Çalışmaya sadece Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli ticari bankalar dahil edilmiştir. Merkez bankası, yatırım ve kalkınma bankaları ile katılım bankaları çalışmaya dahil edilmemiştir.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna dahil edilen bankalar çalışmaya dahil edilmemiştir.
- Türkiye’de sadece şubesi bulunan yabancı sermayeli bankalar çalışmada yer almamaktadır.
- Çalışmada kullanılan ticari bankalar mali tablolarını konsolide olarak düzenleyen ticari bankalardan oluşmaktadır.
- Aralık 2002 yılı öncesindeki ticari bankalara ait mali tablolara ulaşılamadığından ticari bankalarda kârlılığı etkileyen faktörler Aralık 2002 yılından itibaren analiz edilebilmiştir.

3.3. Çalışma Verileri

Bu bölümde, Türk ticari bankalarının kârlılığını etkileyen faktörleri araştırmada uygulanan ekonometrik analizde yer alan verilerin kaynakları açıklanıp, değişkenler hakkında bilgi verilecektir.

Türk ticari bankaların kârlılığını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışmanın verilerini Aralık 2002-Aralık 2013 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 19 bankanın finansal tablolarında yer alan veriler oluşturmaktadır. Bu verilerin sağlanmasında TBB’nin resmi sitesinde, sayısal veriler bölümünde yer alan bilanço ve gelir tabloları bilgilerinden, [TÜİK](#) ve TCMB

adresindeki verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada yer alan bankalar aşağıda tablo halinde belirtilmiştir.

Tablo 2. Çalışmada Yer Alan Bankalar

Sıra No	Bankalar	Sermaye Kaynağı Açısından
1	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Kamusal Sermayeli
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamusal Sermayeli
3	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Kamusal Sermayeli
4	Akbank T.A.Ş.	Özel Sermayeli
5	Anadolubank A.Ş.	Özel Sermayeli
6	Şekerbank T.A.Ş.	Özel Sermayeli
7	Tekstil Bankası A.Ş.	Özel sermayeli
8	Turkish Bank A.Ş.	Özel Sermayeli
9	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli
10	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli
11	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli
12	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel Sermayeli
13	Alternatifbank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
14	Arap Türk Bankası A.Ş.	Yabancı Sermayeli
15	Burgan Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
16	Denizbank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
17	Finans Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
18	HSBC Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli
19	ING Bank A.Ş.	Yabancı Sermayeli

3.3.1. Çalışmanın Bağımlı Değişkenleri

Çalışmada, banka kârlılığının göstergesi olarak üç değişken kullanılmaktadır. Bunlar; aktif kârlılığı (roa), özkaynak kârlılığı (roe), net faiz marjı (nim)'dir. Bu kârlılık göstergelerinin hepsi de ayrı ayrı ya da bir arada daha önce bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda kullanılmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkenleri olan aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjı ölçütlerinden her biri, bankanın operasyonel başarısının farklı bir göstergesidir. Faiz marjı; gelir getiren aktiflerden sağlanan faiz gelirleriyle pasiflere

ödenek faiz giderleri arasındaki fark olarak tanımlanır. Ancak faiz marjının yönetsel anlamda yeterli bir analiz aracı olduğu söylenemez. Performansa ilişkin daha doğru fikir edinilebilmesi için, gelir-gider performansının aktifler temelinde araştırılması gerekmektedir. Bunun ölçütü net faiz marjıdır. Net faiz marjı (nim), faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farkın aktiflere bölünmesiyle hesaplanabilir.⁶⁸ Aktif kârlılığı (roa), dönem net kârının toplam aktiflere oranlanmasıyla, özkaynak kârlılığı (roe) ise dönem net kârının öz kaynaklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır.⁶⁹ Net faiz marjının artmasının, bankanın kârlılığının da artmasına yol açacağı açıktır. Bu yüzden, banka yönetimleri net faiz marjlarını arttırmaya uğraşırlar. Kredi fiyatlamasında önem taşıyan net faiz marjı, planlamada kullanılan bir ölçüttür. Dolayısıyla, banka yöneticileri planlamalarında net faiz marjı beklentilerini dikkate alırlar ve beklenen net faiz marjını bulmakta aktif kârlılığı beklentilerinden yararlanırlar. Aktif kârlılığı, bankanın her 1 TL'lik aktifine karşılık elde ettiği karı gösterirken, özkaynak kârlılığı banka hissedarlarının yatırdıkları her 1 TL'ye karşı ne kadar getiri sağladıklarını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile roa ve roe banka hissedarlarının yatırımlarından sağladıkları verimi ortaya koymaktadır. Kârlılık bu çalışmada net faiz marjı (nim), aktif kârlılığı (roa) ve özkaynak kârlılığı (roe) şeklinde tanımlanmış, oluşturulan model her üç kârlılık değişkeni için de ayrı tahmin edilmiştir.

Tablo 3. Çalışmanın Bağımlı Değişkenleri

Aktif Kârlılığı (ROA)	Net Dönem Kârı/Toplam Aktifler
Özkaynak Kârlılığı (ROE)	Net Dönem Kârı/Toplam Özkaynaklar
Net Faiz Marjı (NIM)	Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler

3.3.2. Çalışmanın Bağımsız Değişkenleri

Bu çalışmada aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjını açıklamak üzere bankalara özgü ve makro değişkenler kullanılacaktır. Çalışmada bankalara özgü değişken olarak krediler/aktifler, özkaynak/aktifler, mevduat/aktifler, personel giderleri/aktifler, net faiz geliri/ toplam gelirler, faiz dışı gelirler/aktifler, takipteki

⁶⁸ R.W. KOLB ve R.J. RODRÍGUEZ (1996), Financial Institutions, Cambridge-Massachusetts: Blockwell Publishers

⁶⁹ Demirel, Atakişi ve Abacıoğlu, 2013, s.105

krediler/krediler, likit varlıklar/aktifler, aktif logaritması; makro değişken olarak ise tüketici fiyatları endeksi (tüfe), gayrisafi yurtiçi hasıla (gsyh), ihracatın ithalatı karşılama oranı kullanılmıştır.

Krediler/Aktifler: Genel ifadeyle mevduatlar krediye dönüştürüldüğü sürece net faiz marjı ve kârlılık daha da yükselecektir. Ne var ki bir banka toplam kredi toplam aktif oranını arttırırken daha çok risk alıyorsa, bu bankanın kârlarının düşmesi beklenir.⁷⁰

Özkaynaklar/Aktifler: Bu oran sermaye yeterliliği ölçütüdür. Sermaye yeterliliği ise bankanın karşılaşılabileceği olası olumsuz durumların üstesinden gelmesi için yeterli olan özkaynak miktarını temsil eder.

Mevduat/Aktifler: Bankanın mevduat sahiplerinden aldığı borcunun ne kadarını aktifleriyle karşılayabildiğini temsil eder.

Personel Giderleri/Aktifler: Personel için yapılan giderlerin kârlılığı ne düzeyde etkilediğini temsil etmektedir.

Net Faiz Gelirleri/Toplam Gelir: Elde edilen gelirlerin ne kadarının faizlerden elde edildiği ya da faiz artışının gelirleri ne düzeyde etkilediğini temsil etmektedir.

Faiz Dışı Gelirler/Aktifler: Bu oran bankaların faaliyet çeşitliliğini temsil etmektedir.

Takipteki Krediler/ Krediler: Verilen kredilerin ne kadarının takibe düştüğünü ve takibe düşen kredilerin verilen toplam krediler içindeki payının kârlılığı ne düzeyde etkilediğini temsil etmektedir.

Likit Varlıklar/Aktifler: Bankaların yükümlülüklerini ve borçlarının istenildiğinde ödeyip ödeyememesini temsil eder.

Aktif Logaritması: Ölçek ekonomisini değerlendirmeyi temsil eder.

---

⁷⁰ Taşkın, s. 204

Tüketici Fiyatları Endeksi: Enflasyonun faiz oranlarının artmasına neden olarak banka kârlılığına pozitif etki edebilmektedir. Bu durumu temsilen enflasyon verisi olarak tüketici fiyat endeksi kullanılmıştır.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla: Gayri safi yurtiçi hasıla oranlarının kredilerin arz ve talebine etki ettiği düşünülmektedir ve bu durumu temsilen kullanılmıştır.

İhracatın İthalatı Karşılama Oranı: Kredilerin arz ve talebine etki ettiği düşünülerek değişkenler arasına dahil edilmiştir.

Tablo 4. Çalışmanın Bağımsız Değişkenleri

Bankalara Özgü Değişkenler	
Kred /Aktf	Krediler/Aktifler
Ozkynk /Aktf	Özkaynaklar/Aktifler
Mevdt/Aktf	Mevduat/Aktifler
Per Gid /Aktf	Personel Giderleri/Aktifler
Net Fz Gel / Top Gel	Net Faiz Geliri/Toplam Gelir
Fz Dış Gel / Aktf	Faiz Dışı Gelirler/Aktifler
Takp Kred / Top Kred	Takipteki Krediler/ Krediler
Lik Var / Aktf	Likit Varlıklar/ Aktifler
Aktf Log	Aktif Logaritması
Makro Değişkenler	
Tüfe	Tüketici Fiyatları Endeksi
Gsyih	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İhr İth Karş Oran	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

3.4. Çalışmanın Veri Seti Ve Değişkenleri

Aralık 2013 tarihi itibarıyla Türkiye’de faaliyette bulunan 19 ticari bankanın verileri çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Çalışmada 2002:Q04-2013:Q4 tarihleri arasındaki üçer aylık veriler incelenmiştir. 19 bankaya ait 45 dönemlik 769 gözlemlik panel yöntemlerle incelenecektir. Çalışmada, belirlenen amaca uygun

olarak seçilen değişkenlerin banka kârlılığı üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmada kullanılan modeller aşağıdaki gibidir:

$$ROA_{it} = \alpha + \beta_1[Kred/Aktf]_{it} + \beta_2[Ozkynk/Aktf]_{it} + \beta_3[Mevdt/Aktf]_{it} + \beta_4[Per\text{Gid}/Aktf]_{it} + \beta_5[Net\ Fz\ Gel/Top\ Gel]_{it} + \beta_6[Fz\ Dış\ Gel/Aktf]_{it} + \beta_7[Lik\ Var/Aktf]_{it} + \beta_8[Takp\ Kred/Top\ Kred]_{it} + \beta_9[Aktf\ Log]_{it} + \beta_{10}Tufe_{it} + \beta_{11}Gsyih_{it} + \beta_{12}İhr\ İth\ Karş\ Oran + \varepsilon_{it}$$

$$i= 1, \dots, N \quad t=1, \dots, T \quad (1)$$

$$ROE_{it} = \alpha + \beta_1[Kred/Aktf]_{it} + \beta_2[Ozkynk/Aktf]_{it} + \beta_3[Mevdt/Aktf]_{it} + \beta_4[Per\text{Gid}/Aktf]_{it} + \beta_5[Net\ Fz\ Gel/Top\ Gel]_{it} + \beta_6[Fz\ Dış\ Gel/Aktf]_{it} + \beta_7[Lik\ Var/Aktf]_{it} + \beta_8[Takp\ Kred/Top\ Kred]_{it} + \beta_9[Aktf\ Log]_{it} + \beta_{10}Tufe_{it} + \beta_{11}Gsyih_{it} + \beta_{12}İhr\ İth\ Karş\ Oran + \varepsilon_{it}$$

$$i= 1, \dots, N \quad t=1, \dots, T \quad (2)$$

$$NIM_{it} = \alpha + \beta_1[Kred/Aktf]_{it} + \beta_2[Ozkynk/Aktf]_{it} + \beta_3[Mevdt/Aktf]_{it} + \beta_4[Per\text{Gid}/Aktf]_{it} + \beta_5[Net\ Fz\ Gel/Top\ Gel]_{it} + \beta_6[Fz\ Dış\ Gel/Aktf]_{it} + \beta_7[Lik\ Var/Aktf]_{it} + \beta_8[Takp\ Kred/Top\ Kred]_{it} + \beta_9[Aktf\ Log]_{it} + \beta_{10}Tufe_{it} + \beta_{11}Gsyih_{it} + \beta_{12}İhr\ İth\ Karş\ Oran + \varepsilon_{it}$$

$$i= 1, \dots, N \quad t=1, \dots, T \quad (3)$$

İlk modelde yer alan “ROA” aktif kârlılığını ifade etmektedir ve dönem net kârının aktiflere oranı şeklinde hesaplanmaktadır. İkinci modelde yer alan “ROE” özkaynak kârlılığını ifade etmektedir ve dönem net kârının özkaynaklara oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Üçüncü modelde yer alan “NIM” ise net faiz marjını ifade etmektedir ve net faiz gelirin aktiflere oranlanmasıyla hesaplanır. Modellerde “i” bankayı, “t” ise dönemleri temsil etmektedir. “N” toplam banka sayısını gösterirken, “T” toplam dönem sayısını göstermektedir. Modelde “α” sabit terimi, “β₁, β₂...β₁₂” açıklayıcı değişkenlerin katsayılarını, “ε” ise hata terimini ifade etmektedir.

Çalışmanın veri setini oluşturan gözlemlere ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 5’te yer verilmiştir. Tablo 6’da “varyans büyütme faktörü” (vif) diğer bir deyişle, açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu olup olmadığını ifade eden

istatistiki hesaplamalara yer verilmiştir. Vif için kritik değer literatürde genelde 5 olarak kabul edilmektedir ve bulunan değer 5'ten büyükse çoklu bağlantı sorununun var olduğuna karar verilmektedir.⁷¹

Tablo 5. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistik Tablosu

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Roa	769	0.0107	0.0090	(0.1021)	0.0544
Roe	769	0.0951	0.0957	(1.4213)	0.6285
Nim	769	0.0301	0.0181	(0.0369)	0.1371
Kred/Aktf	769	0.5005	0.1654	0.0373	0.7964
Ozkynk/Aktf	769	0.1221	0.0441	0.0098	0.4100
Mevdt/Aktf	769	0.6022	0.1234	0.0992	0.8591
Per Gid/Aktf	769	0.0223	0.0245	(0.1312)	0.1747
Net Fz Gel/Top Gel	769	0.6448	0.1860	(0.3424)	1.5023
Fz Dış Gel/Aktf	769	0.0185	0.0188	(0.0193)	0.1490
Lik Var/Aktf	769	0.0615	0.0349	0.0015	0.1829
Takp Kred/Top Kred	769	0.0542	0.0653	0.0030	0.5163
Aktf Log	769	7.1304	0.7632	2.6373	8.3831
Tufe	769	0.0221	0.0161	(0.0032)	0.0804
Gsyih	769	0.0340	0.0871	(0.1113)	0.2157
İhr İth Karş Oran	769	3.4273	0.4565	2.6275	5.3376

Tablo 6. Bağımsız Değişkenler Arasında Çoklu Bağlantı Testi

Değişkenler	VIF	1/VIF
Fz Dış Gel/Aktf	3.55	0.282062
Fz Dış Gel/Aktf	2.35	0.426070
Per Gid/Aktf	1.91	0.523701
Kred/Aktf	1.70	0.588635
Gsyih	1.66	0.602603
Ozkynk/Aktf	1.63	0.612788
Mevdt/Aktf	1.56	0.640040
Lik Var/Aktf	1.51	0.662665
Tufe	1.47	0.681215
İhr İth Karş Oran	1.41	0.706733
Aktf Log	1.40	0.714618
Takp Kred/Top Kred	1.36	0.736200
Mean VIF	1.79	

⁷¹ Recep Tarı, *Ekonometri*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2010, s. 162

3.5. Çalışmada Model Seçimi ve Tahmin Sonuçları

Panel veri yöntemi kullanılarak yapılan uygulamalı çalışmalarda genel olarak sabit etki (fixed effects) ve rassal etki (random effects) modeli olmak üzere iki model kullanılmaktadır. Analizde boş hipotez altında etkin tahminci ortak regresyon iken, alternatif hipotez altındaki etkin tahminci sabit etki modelidir. Çalışmada konuyla ilgili bulguların sunulduğu Tablo 7'nin 1. , 3. ve 5. kolonunda sırasıyla yer alan "8.01", "6.02" ve "3.43" F-testi sonuçlarına göre elde edilen test istatistiği değerleri yüzde 1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda boş hipotez reddedilmiştir ve ilgili iki model arasında sabit etki modeli tercih edilmiştir.

Panel veri ile yapılan çalışmalarda rassal etki modeli de kullanılabilir. Rassal etki modelinde tesadüfi etkinin sıfır olup olmadığı Breusch-Pagan testi ile test edilmektedir. Boş hipotezin reddedilmesi tesadüfi etki modelinin ortak regresyon modeline karşı tercih edilmesi gerektiğini ifade eder. Çalışmada konuyla ilgili bulguların sunulduğu Tablo 7'in 2. , 4. ve 6.kolonunda sırasıyla yer alan "196.28", "100.09" ve "30.15" Breusch-Pagan test sonuçlarına göre test istatistiği değerleri yüzde 1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda, "sıfır" rassal etki boş hipotezi reddedilir.

Tablo 7'de sunulan çalışma bulguları her ne kadar aşırı derecede değişkenlik göstermese de sabit etki ve rassal etki modelleri arasında seçim yapabilmek amacıyla modeller yuvalanmış (non-nested) formatta ya da modellerden biri diğerinin sınırlı hali olmadığı için "Hausman" spesifikasyon testi kullanılmaktadır. Bu testte, boş hipotez sabit etki modeli ile rassal etki modelinin parametreleri arasındaki farklılığın sistematik olmadığı şeklinde ifade edilmektedir. Boş hipotezin reddedilmesi ise sabit etki modelinin rassal etki modeline tercih edilmesi gerektiğini belirtmektedir.⁷² Çalışma bulgularının yer aldığı Tablo 7'de 2. , 4. ve 6. kolonunda sırasıyla yer alan "118.89", "88.96" ve "17.75" Hausman test sonuçlarına göre rassal etki modeli reddedilip sabit etki modeli tercih edilmiştir.

---

⁷² Berke, Burcu, "Avrupa Parasal Birliğinde Kamu Borç Stoku Ve Enflasyon İlişkisi: Panel Veri Analizi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 9, (2009), İstanbul, s. 41.

Tablo 7. Ticari Bankalarda Kârlılığı Belirleyen Faktörler

	Bağımlı Değişken: Aktif Kârlılığı (ROA)		Bağımlı Değişken: Özkaynak Kârlılığı (ROE)		Bağımlı Değişken: Net Faiz Marjı (NIM)	
	Sabit Etki Modeli	Rassal Etki Modeli	Sabit Etki Modeli	Rassal Etki Modeli	Sabit Etki Modeli	Rassal Etki Modeli
Kred/Aktf	0.0010 [0.0027]	(0.0015) [0.0025]	(0.0193) [0.0305]	(0.0540) [0.0258]	0.0035 [0.0047]	0.0041 [0.0040]
Ozkaynak/Aktf	0.0500*** [0.0091]	0.0494 [0.0086]	(0.1458) [0.1007]	(0.2077) [0.0915]	0.0833*** [0.0155]	0.0805 [0.0141]
Mevduat/Aktf	0.0143*** [0.0035]	0.0110 [0.0032]	0.1418*** [0.0393]	0.0956 [0.0333]	0.0173*** [0.0060]	0.0172 [0.0052]
Per Gel/Aktf	0.1469*** [0.0158]	0.1408 [0.0155]	1.7805*** [0.1755]	1.6537 [0.1690]	0.1906*** [0.0269]	0.1821 [0.0257]
Net Fz Gel/Top Gel	0.0101*** [0.0023]	0.0107 [0.0022]	0.0689*** [0.0254]	0.0793 [0.0244]	0.0782*** [0.0039]	0.0760 [0.0037]
Fz Dış Gel/Aktf	0.1103*** [0.0270]	0.1063 [0.0268]	0.3274 [0.2997]	0.2906 [0.2950]	0.4913*** [0.0460]	0.4957 [0.0447]
Lik Var/Aktf	(0.0240)** [0.0105]	(0.0220) [0.0100]	(0.1953)* [0.1166]	(0.1675) [0.1071]	(0.0205) [0.0179]	(0.0301) [0.0164]
Takip Kred/Top Kred	(0.0306)*** [0.0048]	(0.0306) [0.0048]	(0.2922)*** [0.0534]	(0.2787) [0.0530]	0.0025 [0.0082]	0.0047 [0.0080]
Aktif Log	0.0044*** [0.0008]	0.0043 [0.0006]	0.0354*** [0.0086]	0.0332 [0.0057]	(0.0022)* [0.0013]	0,0001 [0.0009]
Tüfe	0.0404** [0.0193]	0.0409 [0.0195]	0.5855*** [0.2137]	0.5709 [0.2175]	0.2002*** [0.0328]	0.2072 [0.0328]
Gsyih	0.0064* [0.0037]	0.0066 [0.0038]	0.0563 [0.0416]	0.0575 [0.0425]	0.0182*** [0.0064]	0.0194 [0.0064]
İhr İth Karş Oran	0.0003 [0.0007]	0.0002 [0.0007]	0.0046 [0.0074]	0.0040 [0.0075]	(0.0011) [0.0011]	(0.0007) [0.0011]
F-Test Pool	8.01***		6.02***		3.43***	
Hausman Testi		118.89***		88.96***		17.75***
Breusch-Pagan		196.28***		100.09***		30.15***
R ²	0.2964	0.3057	0.2652	0.2749	0.5352	0.5494
Wald Ki Kare		350.62***		272.43***		904.31***
F değeri	29.33***		21.72***		73.63***	
Gözlem Sayısı	769	769	769	769	769	769
Banka Sayısı	19	19	19	19	19	19

(Not: * % 10 anlamlılığı, ** % 5 anlamlılığı ve *** % 1 anlamlılığı ifade etmektedir. [ ] içindeki değerler ise standart hatalardır.)

Hesaplamalardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde aktif kârlılığını, sermaye yeterliliği oranındaki (özkaynaklar/aktifler) artışın, bankaların mevduat sahiplerinden aldığı borcunun aktifleriyle karşılayabilme oranının (mevduat/aktifler) artmasının, personel için yapılan giderlerin (personel giderleri/aktifler) artmasının, toplam gelir içindeki faiz gelirlerinin oranının (net faiz gelirleri/toplam gelir) artmasının, bankaların faaliyet çeşitliliğinin (faiz dışı gelir/aktifler) artmasının, ölçek ekonomisinin (aktiflerin logaritması) artmasının, tüketici fiyat endeksi (tüfe) ve gayrisafi yurtiçi hasıla (gsyih) oranının artmasının pozitif yönde; bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün (likit varlıklar/aktifler)

artmasının, krediler içindeki takibe düşen kredi payının (takipteki krediler/toplam krediler) artmasının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Özkaynak kârlılığını bankaların mevduat sahiplerinden aldığı borcunun aktifleriyle karşılayabilme oranının (mevduat/aktifler) artmasının, personel için yapılan giderlerin (personel giderleri/aktifler) artmasının, toplam gelir içindeki faiz gelirlerinin oranının (net faiz gelirleri/toplam gelir) artmasının, ölçek ekonomisinin (aktiflerin logaritması) artmasının pozitif yönde; bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün (likit varlıklar/aktifler) artmasının, krediler içindeki takibe düşen kredi payının (takipteki krediler/toplam krediler) artmasının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür. Sermaye yeterliliği oranının (özkaynaklar/aktifler) bankaların faaliyet çeşitliliğinin (faiz dışı gelir/aktifler), gayrisafi yurtiçi hasıla (gsyih) oranının ise özkaynak kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Net faiz marjını sermaye yeterliliği oranındaki (özkaynaklar/aktifler) artışın, bankaların mevduat sahiplerinden aldığı borcunun aktifleriyle karşılayabilme oranının (mevduat/aktifler) artmasının, personel için yapılan giderlerin (personel giderleri/aktifler) artmasının, toplam gelir içindeki faiz gelirlerinin oranının (net faiz gelirleri/toplam gelir) artmasının, bankaların faaliyet çeşitliliğinin (faiz dışı gelir/aktifler) artmasının, tüketici fiyat endeksi (tüfe) ve gayrisafi yurtiçi hasıla (gsyih) oranının artmasının pozitif yönde; ölçek ekonomisinin (aktiflerin logaritması) artmasının negatif yönde etkilediği görülmektedir. Bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün (likit varlıklar/aktifler) artmasının, krediler içindeki takibe düşen kredi payının (takipteki krediler/toplam krediler) artmasının ise net faiz marjı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Ayrıca kredi riskinin (krediler/aktifler) ve ihracatın ithalatı karşılama oranının (ihr ith karış oran) kredi arz ve talebi etkilemesinin her üç kârlılık göstergesi üzerinde de istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

SONUÇ

Finansal sistem, tasarruf sahiplerindeki fon fazlalığını fon ihtiyacı olan birey ya da kurumlara aktarmada köprü görevi görmektedir. Sistemin sorunsuz bir şekilde işlemesi durumunda tasarruf sahiplerinden fon ihtiyacı olan birimlere aktarılan fon miktarı artacaktır. Sistemin işlemesinde sorunlarla karşılaşılması halinde ise belirtilen durumun tam tersi gerçekleşecektir. Finansal sistem içerisinde finansal aracılık görevini üstlenen en önemli kuruluş bankalardır. Bankaların finansal sistem içerisinde üstlendiği bu önemli görev bankaları adeta ekonominin vazgeçilmezi haline getirmiştir. Dolayısıyla finansal sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi için bankaların varlıklarını devam ettirmeleri, varlıklarını devam ettirebilmeleri için de karlarını maksimize etmeleri gerekmektedir. Bankaların karlarını maksimize etmeleri sektördeki rekabet güçlerinin ve aktiflerinin yönetim kalitesinin bir göstergesi, risk taşıma kapasitesinin ve sermaye yapısını güçlendirebilme ihtimalinin belirleyicisidir. Bu nedenle bankacılık sektöründe karlılığı belirleyen faktörlerin neler olduğu, konuyla ilgilenen araştırmacıların ilgisini hep çekmiştir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de ticari bankacılık sektörünün Aralık 2002-Aralık 2013 yılları arasında karlılığını etkileyen faktörlerin neler olduğunu incelemektir. Bu amaçla gerçekleştirilen ekonometrik analizde aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjı olmak üzere üç bağımlı değişken kullanılmıştır. Bu çalışmada aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjını açıklamak üzere bankalara özgü ve makro değişkenler kullanılmıştır. Çalışmada bankalara özgü değişken olarak krediler/aktifler, özkaynak/aktifler, mevduat/aktifler, personel giderleri/aktifler, net faiz geliri/ toplam gelirler, faiz dışı gelirler/aktifler, takipteki krediler/krediler, likit varlıklar/aktifler, aktif logaritması; makro değişkenler olarak ise tüketici fiyatları endeksi (tüfe), gayri safi yurtiçi hasıla (gsyih), ihracatın ithalatı karşılama oranı kullanılmıştır. Çalışmanın verilerini Aralık 2002-Aralık 2013 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 19 ticari bankanın finansal tablolarında yer alan veriler oluşturmaktadır. Bu verilerin sağlanmasında TBB’nin resmi sitesinde, sayısal veriler bölümünde yer alan bilanço ve gelir tabloları bilgilerinden, TÜİK ve TCMB adresindeki verilerden yararlanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini incelemede panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır.

Elde edilen analiz sonuçlar incelendiğinde Aralık 2002-Aralık 2013 döneminde Türk ticari bankaların aktif kârlılığında bankaların sermaye yeterlilik oranı arttıkça aktif kârlılığının da arttığı görülmektedir. Bankaların yeterli sermayeye sahip olmalarının müşteriler üzerinde bankaların karşılaşılabileceği olası olumsuz durumların üstesinden kolayca gelebileceği izlenimi verdiğini böylelikle bankalara olan güveni artırdığını ve bu durumun kâra olumlu bir şekilde yansıdığı düşünülmektedir. Bankaların mevduat sahiplerinden aldıkları borcu aktifleriyle karşılayabilme oranının artmasının da aktif kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bu durumun mevduat sahiplerinin yatırdıkları mevduatı istediklerinde sorunsuz bir şekilde tahsil edebilme açısından bankalara olan güvenin artmasından ve bunun kârlılığa olumlu bir şekilde yansıdığı düşünülmektedir. Personel için yapılan giderin aktif kârlılığını artırdığı bu durumun personelin motive olma derecesi ne kadar yüksek olursa bankaya sağlayacağı hizmetin de o kadar verimli olacağı varsayımından kaynaklandığı düşünülmektedir. Faiz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payının artmasının aktif kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bankaların faaliyet çeşitliliği (sigortacılık hizmeti v.b.) arttıkça aktif kârlılığının da arttığı görülmektedir. Bankaların ölçek ekonomisinin artmasının aktif kârlılığını artırdığı görülmekte ve bu durumun ölçeğin artmasının maliyet azaltıcı tasarrufların ortaya çıkmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Tüketici fiyat endeksindeki artışın aktif kârlılığını artırdığı görülmektedir. Enflasyonun faiz oranlarının artmasına neden olduğu bu durumun da bankaların kârlılığına olumlu bir şekilde yansıdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Gayrisafi yurtiçi hasıla oranının artmasının aktif kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bu durumun da gayrisafi yurtiçi hasıla oranının artmasının kredi arz ve talebini artırdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünü artırmak için aktif içindeki likit varlık payını artırmasının aktif kârlılığını azalttığı görülmektedir. Bu durumun bankaların gereğinden fazla likit varlık bulundurarak yatırımlarını azalttığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Krediler içindeki takibe düşen kredi oranının artmasının aktif kârlılığını azalttığı görülmektedir. Bu durumun bankaların verdiği krediyi tahsil edememesinin gerçekleştireceği yeni yatırımlarını azalttığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Aktif kârlılığında olduğu gibi motive olduğunda bankaya sağladığı verimin de artması sebebiyle personel için yapılan giderlerin, bankaların mevduat sahiplerinden

aldığı borcu aktifleriyle karşılayabilme oranının artmasının özkaynak kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bankalar genellikle fonları özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki kaynaktan sağlamaktadırlar. Özkaynaklar kendi bünyelerinden sağladıkları kaynaklar, yabancı kaynaklar ise üçüncü kişilerden borçlanma yoluyla sağladıkları kaynaklardır. Bankalar fon kaynaklarının büyük bir kısmını yabancı kaynaklardan sağlamaktadır.⁷³ Yabancı kaynaklarını ise genellikle mevduatlardan sağlamaktadır. Mevduatların, mevduat sahipleri tarafından sorunsuz bir şekilde tahsil edilebilmesi izleniminin bankaya yatırılan mevduat oranını artırdığı ve bu durumun kâra olumlu bir şekilde yansıdığından özkaynak kârlılığını artırdığı düşünülmektedir. Gelirler içindeki faiz gelirlerinin artmasının özkaynak kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bankaların ölçek ekonomisinin artmasının özkaynak kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bu durumun ölçeğin artmasının maliyet azaltıcı tasarrufların ortaya çıkmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Son olarak ise tüketici fiyat endeksinin de özkaynak kârlılığını artırdığı görülmektedir. Bu durumun enflasyonun artmasının faiz oranlarının artmasına neden olduğu bu bunun kârlılığa olumlu yönde yansıdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünü artırmak için aktif içindeki likit varlık payını artırmasının aktif kârlılığını azalttığı görülmektedir. Bu durumun bankaların gereğinden fazla likit varlık bulundurarak yatırımlarını azalttığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Krediler içindeki takibe düşen kredi oranının artmasının aktif kârlılığını azalttığı görülmektedir. Bu durumun bankaların verdiği krediyi tahsil edememesinin gerçekleştireceği yeni yatırımlarını azalttığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sermaye yeterliliği ölçütünün, bankaların faaliyet çeşitliliğinin ve gayrisafi yurtiçi hasılanın özkaynak kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı mbir etkisi bulunamamıştır.

Aktif ve özkaynak kârlılığında olduğu gibi bankaların mevduat sahiplerinden aldığı borcu aktifleriyle karşılayabilme oranının artmasının net faiz marjını da artırdığı görülmektedir. Bu durumun mevduat sahiplerinin bankaya duydukları güveni artırmasından ve bunun bankaya daha çok mevduat kazandırdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Personel için yapılan giderlerin net faiz marjını artırdığı görülmektedir. Bu durumun personele yapılan harcamaların personelin

---

⁷³ Takan, s. 50

motivasyonunu artırdığı ve böylelikle personelin banka için daha verimli çalıştığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sermaye yeterlilik oranının artmasının da net faiz marjını artırdığı görülmektedir. Bu durumun bankaların karşılaşılabileceği olası olumsuz durumların üstesinden kolayca gelebileceği izlenimi verdiğini böylelikle bankalara olan güveni artırdığını ve bu durumun kâra olumlu bir şekilde yansıdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Faiz gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payının artması ve bankanın faaliyet çeşitliliğinin artmasının da net faiz marjını artırdığı görülmektedir. Son olarak ise gayrisafi yurtiçi hasıla oranının artmasının net faiz marjını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun ise gayrisafi yurtiçi hasıladaki artışın kredi arz ve talebini artırdığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bankaların ölçek ekonomisinin ise net faiz marjı ile ters orantılı olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle bankalar ölçek ekonomisini artırdığında net faiz marjı düşecek, ölçek ekonomisini azalttığında ise net faiz marjı artacaktır. Bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün ve krediler içindeki takibe düşen kredi oranının net faiz marjı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç ise kredi riskinin ve ihracatın ithalatı karşılama oranının kredi arz ve talebi etkilemesinin her üç kârlılık göstergesi üzerinde de istatistiki olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Sonuçlara genel olarak bakıldığında gayrisafi yurtiçi hasıla oranının istatistiki olarak % 10 anlamlılık düzeyiyle aktif kârlılığı üzerinde, bankaların yükümlülüklerini ve borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün % 10 anlamlılık düzeyiyle özkaynak kârlılığı üzerinde, ölçek ekonomisinin ise % 10 anlamlılık düzeyiyle net faiz marjı üzerinde belirleyici bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak ticari bankaların kârlılıklarında kendi finansal bünyelerinin ve operasyonel başarılarının büyük önem arz ettiği görülmektedir. Bankaların kârlarını maksimize etmek için gereğinden fazla likit varlık bulundurmak yerine bunları yatırıma dönüştürmelerinin, faaliyet çeşitliliklerini ve mevduat oranlarını arttırmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar Molyneux ve Thornton (1992), Abreu ve Mendes (2002), Kaya (2002), Tunay ve Silpar (2006a), Dinç (2006), Atasoy

(2007), Yıldırım (2008), Taşkın (2011), Doğru (2011), Kırkulak-Uludağ ve Gökmen (2011), Alper ve Anbar (2011), Gülhan ve Uzunlar (2012), Çerçi, Kandır ve Önal'ın (2012), Jamal, Hamidi ve Karim (2012), Onuonga (2014), Pan ve Pan (2014) yaptıkları çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca literatüre ters bazı sonuçlar da bulunmaktadır. Bu farklılıkların çalışmanın konusunu oluşturan dönemlerin farklı olmasından ve çalışmaların yapıldığı ülkelerin kendine has koşullarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın uygulama kısmında birtakım kısıtlarla karşılaşıldığından Türkiye'de sadece şubesi bulunan yabancı sermayeli bankalar çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu çalışmanın ardından yapılacak olan çalışmalarda Türkiye'de sadece şubesi bulunan yabancı sermayeli bankaların da çalışmaya dahil edilmesi, daha fazla açıklayıcı değişken kullanılması, bilanço dışı işlemlerin de çalışmaya dahil edilmesi ve incelenen zaman aralığının daha da genişletilmesi gelecekte yapılacak çalışmalar için temel oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- ABREU, Margarida ve Victor Mendes “Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from EU Countries” Porto Çalışma Tebliği, 122.
- AFŞAR, Muharrem, *Finansal Sistem ve İşleyişi*, Eskişehir: Gülen Ofset, 2006.
- AK, Sebla, *Ticari Bankalarda Fon Yönetimi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- AKGÜÇ, Öztin, *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık, 2007.
- ALMUMANI, Mohammad Abdelkarim, “Impact of Managerial Factors on Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Jordan” *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, S. 3, (July 2013), 298-310.
- ALP, Ali, Ünsal Ban, Kartal Demirgüneş ve Saim Kılıç, “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın İçsel Belirleyicileri, *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Dergisi*, S. 46, (Kasım 2010), 1-14.
- ALPER, Değer ve Adem Anbar, “Bank Specific and Macroeconomic Determinants Of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence From Turkey”, *Business and Economics Research Journal*, S. 2, 2011, 139-152.
- ALTAN, Mikail, *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2001.
- ARAS, Osman Nuri, *Para Talebi İkamesi ve Finansal Gelişme*, Bakü: Qafqaz Üniversitesi Yayınları, 2010.
- ATASOY, Hakan, *Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Karlılık Performansının Belirleyicileri*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2007.
- ATAY, Serdar, *Banka Muhasebesi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No:38, 2003.
- ATİKER, Mustafa, “Basel I ve Basel II”, Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi Bilgi Raporu, Konya, 2005.
- AYDIN, Nurhan, *Bankacılık Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri, 2006.
- BAIN, Andrew D, *The Economics Of The Financial System*, Southampton: The Camelot Press. Ltd, 1983.

- BALL, Laurence M, *Money Banking and Financial Markets*, New York: Worth Publishers, 2009.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)*, Ocak, 2005.
- Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- BERKE, Burcu, “Avrupa Parasal Birliğinde Kamu Borç Stoku Ve Enflasyon İlişkisi: Panel Veri Analizi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, S. 9, (2009), İstanbul, 30-55.
- BİLİR, Aybegüm, *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010.
- BİRDAL, İlker, *Banka İşletmeciliği*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, 1993.
- BUMİN, Mete, “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi:2002-2008” *Maliye Finans Yazıları*, S. 84, (Temmuz 2009), 39-60.
- CANBAŞ, Serpil ve Hatice Doğukanlı, *Finansal Pazarlar Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri*, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2001.
- CLARK, Ephraim ve K. Ghosh Dilip, *Arbitrage, Hedging and Speculation The Foreign Exchange Market*, United States Of America: Greenwood Publishing Group Inc, 2004.
- CONKAR, Kemalettin ve H. Ali Ata, “Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerinin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye’de Kullanımı”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 2, (2002), Afyon, 1-17.
- COŞKUN, Yener, *Bankalarda Öz Disiplin Süreçlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2008.
- ÇABUK, Adem ve İbrahim Lazol, *Mali Tablolar Analizi*, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım, 2010.
- ÇERÇİ, Gözde, *Bankalarda Karlılık Analizi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2011.
- ÇERÇİ, Gözde, Serkan Yılmaz Kandır ve Yıldırım Beyazıt Önal, “Bankalarda Karlılık DAnalizi”, *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Dergisi*, S. 50, (Ağustos 2012), 29-48.

- ÇOBAN Orhan ve Selcen Şahin, “Türkiye’de Para Politikalarının Bankaların Karlılıkları Üzerine Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011, 335-350.
- DAĞIDIR, Canan, “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılık Ve Makro Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, S.1, 2010, 25-33.
- DEMİRGÜÇ-Kunt Aslı ve Harry Huizinga, “Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence”, *The World Bank Economic Review*, S.2, 1999, 379-408.
- DEMİRGÜÇ-Kunt Aslı, Luc Laeven ve Ross Levine, “Regulations, Market Structure, Institutions and the Cost Of Financial Intermediation”, *Journal Of Money, Credit and Banking*, S. 3, 2004,593-622.
- DEMİREL Engin, Ahmet Atakişi ve Seda Abacıoğlu, “Bankacılık Faaliyet Oranlarının Panel Veri Analizi: Türkiye’deki Kamu Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Durumu”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (Temmuz 2013), s. 101-112.
- DİNÇ, Abdulkadir, *Makroekonomik Faktörlerin Bankaların Karlılığı Üzerine Etkileri: 2000-2004 Dönemi Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- DOĞRU, Cengiz, “Karlılığın Belirleyicileri Analizi: Teori ve Orta Ölçekli Bir Banka Uygulaması”, *Maliye Finans Yazıları*, S. 91, (Nisan 2011),47-75.
- EROL, Hasan, *Bankalarda Net Faiz Marjının Belirleyicileri, Risk Duyarlılığı ve Politika Önerileri*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2007.
- GEISST, Charles R., *A Guide To Financial Institutions*, Hong Kong: The Macmillian Press. Ltd, 1993.
- GÜLHAN, Ünal ve Evcan Uzunlar, “Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 2011, 341-368.
- GÜNDOĞDU, Fatma ve Hayati Aksu, “Mevduat Bankacılığında Karlılık ve Makroekonomik Değişkenler İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı*, 2011.
- GÜNEY, Alptekin, *Banka İşlemleri*, İstanbul: Beta Basım, 2010.
- GÜREL, Eymen, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir, “Basel III Kriterleri” *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, S.2- 3, (Ocak 2012), Ankara 16-28.

- HO, Thomas S.Y. ve Anthony Saunders, “The Determinants Of Bank Interest Margins: Theory and Emprical Evidence”, *Journal Of Financial and Quantitative Analysis*, 1981, 518-600.
- İSKENDEROĞLU, Ömer, Erdiñ Karadeniz ve Eyüp Atioğlu, “Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1), (Nisan 2012), 291-311.
- JAMAL, Amer Azlan Abdul, Masyhuri Hamidi ve Mohd Rahimie Abdul Karim, “Determinants of Commercial Banks’ Return on Asset: Panel Evidence from Malaysia” *IRACAST- Internaional Journal of Commerce Business and Management (IJCBM)*, S. 3 (December 2012), 55-62.
- KAYA, Türker Yasemin “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000”, BDDK Mali Sektör Politikası Dairesi Çalışma Raporları, 2002/1. 1-16
- KIRKULAK- Uludağ, Berna ve Habil Gökmen, “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılığının Dinamik Yaklaşımla Test Edilmesi”, *İktisat İşletme ve Finans*, S.26 (308), (Kasım, 2011), 71-98.
- KİGANDA, Evans Ovamba, “Effect of Macroeconomic Factors on Commercial Banks Profitability in Kenya: Case of Equity Bank Limited”, *Journal of Economics and Sustainable Development*, S. 2, 2014, 46-56.
- KOLB, R. W. ve R.J. Rodriguez, *Financial Institutions*, Cambridge-Massachussetts: Blockwell Publishers, 1996.
- LUCKETT, Dudley G., “*Money and Banking*”, Singapore: Mc Graw-Hill Book Company, 1984.
- MOLYNEUX, Philip ve John Thornton, “Determinants Of European Bank Profitability”, *Journal Of Banking and Finance*, 1992, 1173-1178.
- MAUDOS, Joaquín ve Juan Fernándeş de Guevara, “Factors Explaining The Interest Margin The Banking Sectors Of Europeean Union”, *Journal Of Banking and Finance*, 2004, 2259-2281.
- ONUONGA, Susan Moraa, “The Analysis of Profitability of Kenya’s Top Six Commercial Banks: Internal Factor Analysis”, *American International Journal of Social Sciences*, S.5, (October 2014), 94-103.
- ÖÇAL, Tezer ve Ö. Faruk Çolak, *Para-Banka*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1988.
- ÖZATA, Yurdağul, *Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi ve Yabancı Bankaların Sistem İçindeki Rolü*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

- ÖZDEMİR, Muharrem, *Finansal Yönetim*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1997.
- PAN, Quinhua ve Meiling Pan, “The Impact of Macro Factors on the Profitability of China’s Commercial Banks in the Decade after WTO Accession”, *Open Journal of Social Sciences*, (September, 2014), 64-69.
- PARASIZ, İlker, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2000.
- RİAZ, Samina, “Profitability Dterminants of Commercial Banks in Paksitan”, Proceedings of 6th International Business and Social Sciences Research Conference 3-4 January, 2013, Dubai.
- SAUNDERS, Anthony ve Liliana Schumacher, “The Determinants Of Bank Interest Margins: An International Study”, *Journal Of International Money and Finance*, 2000, 813-832.
- SEVİLENGÜL, Orhan, *Banka Muhasebesi*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.
- ŞENFERT, Özge, *Ticari Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi Açısından Mali Tablo Analiz Teknikleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- ŞERBETLİ, Alp, *Makro Ekonomik Göstergelerin Banka Karlılığı Ve Sermaye/Aktif Getirisi Üzerindeki Etkisinin Yapay Sinir Ağları İle Test Edilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- ŞİMŞEK Yücel, *Türk Bankacılık Sisteminde Bireysel Kredilerdeki Teminat Türlerinin Kredi Dönüşlerine Etkileri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- TAKAN, Mehmet, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.
- TARI, Recep, *Ekonometri*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2010.
- TAŞKIN, F. Dilvin, “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, *Ege Akademik Bakış*, S. 2, (Nisan 2011), 289-298.
- TOPRAK, Metin ve Metin Coşkun (ed.), *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2012.
- TUNAY, K. Batu ve A. Murat Silpar, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi- I”, Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi, 2006-01.
- TUNAY, K. Batu ve A. Murat Silpar, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi- II”, Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliği Serisi, 2006-02.

UÇAR, Mustafa, *Banka Muhasebesi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1999.

ÜNAL, Seyfettin, “Bankacılıkta Özkaynak ve Getiri İlişkisi: Türkiye’deki Ticari Bankalar Üzerine Bir Uygulama”, *Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi*, S. 530, (Nisan 2009), İzmir.

YILDIRIM, Mesut, *Banka Muhasebesi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2008.

YILDIRIM, Onur, *Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2008.

YÜKSEL, Aslı, Ali Sait Yüksel ve Ülkü Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, İstanbul: Alfa Kitabevi, 2002.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 4, 2005.

Ek 1 Değişkenlere Ait Korelasyon Tablosu

	Roa	Roe	Nim	Kred/Aktf	Ozkynk/Aktf	Mevdt/Aktf	Per Gid/Aktf	Net Fz Gel/Top Gel	Fz Dış Gel/Aktf	Lik Var/Aktf	Takp Kred/Top Kred	Aktf Log	Tufe	Gsyih	İhr İth Karş Oran
Roa	1.000														
Roe	0.884	1.000													
Nim	0.514	0.367	1.000												
Kred/Aktf	0.014	0.003	0.023	1.000											
Ozkynk/Aktf	0.090	-0.213	0.193	-0.161	1.000										
Mevdt/Aktf	0.063	0.223	-0.018	0.109	-0.563	1.000									
Per Gid/Aktf	0.389	0.358	0.430	-0.119	0.077	0.003	1.000								
Net Fz Gel/Top Gel	0.007	-0.009	0.350	0.314	0.077	-0.100	-0.215	1.000							
Fz Dış Gel/Aktf	0.263	0.204	0.194	-0.289	0.020	0.065	0.612	-0.681	1.000						
Lik Var/Aktf	-0.032	0.014	-0.074	0.464	-0.167	0.043	-0.091	0.245	-0.281	1.000					
Takp Kred/Top Kred	-0.065	-0.029	0.121	-0.446	-0.003	0.041	0.203	-0.152	0.256	-0.331	1.000				
Aktf Log	0.209	0.229	-0.094	0.294	-0.370	0.328	-0.117	-0.046	-0.011	0.305	-0.083	1.000			
Tufe	0.084	0.145	0.252	-0.201	-0.086	0.092	0.174	-0.017	0.171	-0.132	0.168	-0.097	1.000		
Gsyih	0.027	-0.002	-0.001	-0.017	-0.001	-0.008	0.016	-0.090	0.081	-0.092	0.003	-0.028	-0.434	1.000	
İhr İth	0.009	0.015	0.073	-0.188	0.059	0.058	0.039	0.034	0.063	-0.194	0.152	-0.102	0.209	-0.442	1.000

